

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

**ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Αικατερίνη Μπουρτζίλα

Μεσολόγγι 2014

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αικατερίνη Μπουρτζίλα

Επιβλέπων καθηγητής
Νικολόπουλος Παναγιώτης

Μεσολόγγι 2014

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων/Μεσολογγίου του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι ουσιαστικά η έκφραση της κοινωνικής οικονομίας στην πράξη. Εμφανίζονται με διπλό ρόλο: ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, που είναι όμως προσανατολισμένη σε κοινωνικούς σκοπούς. Η δραστηριοποίησή τους αποβλέπει στην βελτίωση της θέσης στην εργασία και στην κοινωνία των ευπαθών και μη προνομιούχων ομάδων, αντιμετωπίζοντας δύσκολα κοινωνικά προβλήματα, όπως η ανεργία και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Παρόλο που σε πολλές χώρες η κοινωνική οικονομία, όπως εκφράζεται μέσα από την κοινωνική επιχειρηματικότητα, αποτελεί σήμερα σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ τους (στην Ευρωπαϊκή Οικονομία αντιστοιχεί στο 9-10%), δυστυχώς στην Ελλάδα η ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων απέχει πολύ από το να προσεγγίζει ανάλογα επίπεδα. Ωστόσο, οι ευκαιρίες και προοπτικές για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων εμφανίζονται ιδιαίτερα θετικές, υποστηριζόμενες και από τις πρόσφατες αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο. Επιπλέον, η πρόσφατη οικονομική και ανθρωπιστική κρίση στη χώρα και η άτακτη υποχώρηση του κοινωνικού κράτους έχει αναγκάσει ομάδες αλληλεγγύης και εθελοντισμού και άλλες δομές της κοινωνίας των πολιτών να μετεξελιχθούν σε διευρυμένα δίκτυα κοινωνικής επιχειρηματικότητας, δίνοντας ιδιαίτερη ώθηση στον τρίτο τομέα της οικονομίας. Η κινητοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα σε τοπικό επίπεδο, παρουσιάζει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και μπορεί ταυτόχρονα να κινητοποιήσει τους Οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τις τοπικές κοινωνίες στην κατεύθυνση των συνεργατικών εγχειρημάτων, της εναλλακτικής οικονομίας και της επανεκκίνησης από τα κάτω.

Στην εργασία αυτή γίνεται μια προσπάθεια απεικόνισης και καταγραφής των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, μέσα από τις διάφορες διαθέσιμες πληροφοριακές πηγές ενημέρωσης. Θα πρέπει, όμως, να σημειωθεί πως υπάρχει σημαντική έλλειψη κατάλληλων εργαλείων και οργανωμένων δεδομένων, τόσο για τον αριθμό των κοινωνικών επιχειρήσεων, όσο και για την αποτελεσματικότητά της δραστηριοποίησής τους και την αξιολόγηση της συμβολής τους στην τοπική ανάπτυξη και στη βελτίωση της θέσης των ευπαθών ομάδων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	viii
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	ix
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xi
1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	1
1.1 ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ & ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ.....	1
1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	4
1.3 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	5
1.3.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	5
1.3.2 ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	5
1.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	5
1.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	6
1.5 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	13
1.5.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (ΚΟΙΝΣΕΠ).....	15
1.5.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (ΚΟΙΣΠΕ)	19
1.6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ & ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	22
1.7 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	23
2 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	28

2.1	ΓΕΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ.....	28
2.2	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ (ΕΥΚΕΚΟ).....	30
2.3	ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (ΠΕΣΚΟ).....	31
2.4	ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙ-ΣΜΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (ΠΟΚΟΙΣΠΕ).....	33
2.5	ΔΙΚΤΥΟ – ΚΟΙΝΣΕΠ	36
2.6	Ο ΙΣΤΟΤΟΠΟΣ http://www.enallaktikos.gr	39
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ/ ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	43
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	46
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	49
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΓΕΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ την 30/12/2013.....	55

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Περιφέρεια	37
Πίνακας 2: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Νομό.....	38
Πίνακας 3: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Περιφέρεια	40
Πίνακας 4: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Νομό.....	41
Πίνακας 5: Χαρτογράφηση ΚΟΙΣΠΕ ανά Περιφέρεια	42
Πίνακας 6: Χαρτογράφηση ΚΟΙΣΠΕ ανά Νομό.....	42

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Θέση και Δομές της Κοινωνικής Οικονομίας	10
Διάγραμμα 2: Εννοιολογική Παρουσίαση της Κοινωνικής Οικονομίας	12

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Α.ΚΟΙ.Σ.ΣΑ.	Αναπτυξιακή Κοινοφελής Σύμπραξη Σαρωνικού
ΑΜΚΕ	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία
ΑμεΑ	Άτομα με Ειδικές ανάγκες
αριθμ.	αριθμός
ΑΦΚΟ	Άλλοι Φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας
Γ.Σ.	Γενική Συνέλευση
Δ.Ο.Υ.	Δημόσια Οικονομική εφορία
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
ΔΟΕ	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.Τ.	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Ε.Π.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ε.Σ.	Εποπτικό Συμβούλιο
Ε.Σ.Υ.	Εθνικό Σύστημα Υγείας
ΕΤΕΑΝ	Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης
ΕΥΚΕΚΟ	Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία
ΙΝΜΕΚΟ	Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικής Οικονομίας
κ.ά.	και άλλα
κ.λπ.	και λοιπά
ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχειρήσεις
ΚΟΙΣΠΕ	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου
Ο.Τ.Α.	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΕΣΚΟ	Πανελλήνια Ένωση Συμπράξεων Κοινωνικής Οικονομίας
ΠΟΚΟΙΣΠΕ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης

ΠΟΕ-ΟΤΑ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Τ.Ε.Ι.	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Το.Ψ.Υ.	Τομέας Ψυχικής Υγείας
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβέρνησης
EMES	1 st Emergence des Entreprises Sociales en Europe (Η εμφάνιση των Κοινωνικών Επιχειρήσεων στην Ευρώπη)
I.C.A.	International Co-operative Alliance (Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εξελίξεις στο σύγχρονο διεθνές οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον και η κυριαρχία της παγκοσμιοποίησης έχουν κάνει τη συνεργασία και τη συνένωση δυνάμεων πιο αναγκαία από όσο ποτέ άλλοτε. Το επιχειρηματικό μοντέλο της ατομικής επιχείρησης, που κυριάρχησε τα τελευταία 40 χρόνια στην χώρα μας, δείχνει ότι πλέον δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τον παγκόσμιο επιχειρηματικό ανταγωνισμό. Το αποτέλεσμα είναι απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας και η σταθερή πτωτική πορεία πολλών μικρομεσαίων οικογενειακών επιχειρήσεων μέχρι τον ολοκληρωτικό αφανισμό τους από τον επιχειρηματικό χάρτη.

Τα πιο πάνω προβλήματα, ήρθε να εντείνει τα τελευταία χρόνια η διεθνής χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση, που η Ελλάδα τη βιώνει με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετική έκταση και ένταση, εξαιτίας των δικών της ιδιαίτερων χρόνιων δομικών προβλημάτων στην οικονομική της διάρθρωση και στις πολιτικές που εφαρμόστηκαν και κυρίως εξαιτίας των οικονομικών ανισορροπιών στη λειτουργία του κράτους και της δημόσιας διοίκησης. Τα προβλήματα αυτά προϋπήρχαν πολύ πριν την εμφάνιση της διεθνούς κρίσης και η διεθνής συγκυρία τα ανέδειξε με πιο έντονο τρόπο και τα διόγκωσε τα τελευταία χρόνια.

Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες της Ελληνικής Οικονομίας, όπως αποτυπώνονταν στα διατηρούμενα και συνεχώς διογκούμενα ελλείμματα των δημόσιων λογαριασμών και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, στο ύψος του Δημόσιου Χρέους και στους αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ, οδήγησαν την κατάσταση σε επίπεδα εκτός ελέγχου, θέτοντας τη χώρα εκτός των αγορών και κάνοντας απαραίτητο το σχεδιασμό προγράμματος διάσωσης από τη χρεωκοπία από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Οι συνέπειες του αυστηρότατου προγράμματος διάσωσης που υιοθετήθηκε οδήγησαν μεταξύ άλλων στη κάθετη πτώση του ΑΕΠ και του εισοδήματος των εργαζομένων, στην τεράστια αύξηση των φόρων και της ανεργίας, στη μείωση των δαπανών του κράτους σε όλους τομείς (παιδεία, υγεία, πρόνοια, μισθοί, συντάξεις, δημόσια έργα και επενδύσεις κ.λπ.) και των νοικοκυριών στα εντελώς απαραίτητα. Τα σημαντικότερα θύματα της κρίσης είναι πρωτίστως οι νέοι άνθρωποι, με την ανεργία των νέων να είναι πάνω από το 60% και,

ουσιαστικά, το πλέον παραγωγικό ανθρώπινο δυναμικό της χώρας να βρίσκεται εκτός της αγοράς, με αποτέλεσμα μεγάλα κύματα μετανάστευσης στο εξωτερικό.

Είναι ιδιαίτερα κρίσιμο για τη χώρα και τους νέους ανθρώπους να υπάρξουν ευκαιρίες στήριξης του υψηλά καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού που υπάρχει, να προωθηθεί και να ενισχυθεί η επιχειρηματική καινοτομία και να δημιουργηθούν άμεσα νέες θέσεις εργασίας. Στην κατεύθυνση αυτή, η εμπειρία των τελευταίων χρόνων της κρίσης έδειξε ότι οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να δώσουν άμεσα λύσεις, κινητοποιώντας χιλιάδες πολίτες μέσα από άτυπες ή θεσμοθετημένες οργανώσεις, κινήσεις, ομάδες και δομές, δημιουργώντας ένα ελεύθερο προς όλους θησαυροφυλάκιο ρηξικέλευθων ιδεών, κοινωνικής ευρηματικότητας, εφευρετικότητας και καινοτομίας και προσφέροντας ένα εργαλείο διεξόδου από τον φαύλο κύκλο της οικονομικής κρίσης, της ύφεσης και της ανεργίας.

Η εργασία αυτή, μέσα από μια παρουσίαση της λειτουργίας της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και με την αποτύπωση της δραστηριοποίησης των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων στη χώρα, θα προσπαθήσει να δώσει όλες εκείνες τις απαραίτητες πληροφορίες που θα επιτρέψουν στον αναγνώστη να διαπιστώσει χωρίς εξωτερικές επιρροές το αν αξίζει να ασχοληθεί και ίσως να ενταχθεί στην οικογένεια των επιχειρήσεων της κοινωνικής και οικονομικής αλληλεγγύης.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ

Η εργασία αυτή στην προσπάθεια να καλύψει το σκοπό της, που αναφέρθηκε προηγουμένως, κλήθηκε να απαντήσει σε διάφορα ερωτήματα:

- ✓ Τι είναι η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία;
- ✓ Τι είναι οι συνεταιρισμοί και ποιες οι συνεταιριστικές αξίες;
- ✓ Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο για τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα;
- ✓ Ποιοι είναι οι τύποι των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων;
- ✓ Τι προσφέρουν και ποιες ανάγκες καλύπτουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις;
- ✓ Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους;
- ✓ Πως καταγράφονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα;
- ✓ Τι είναι και τι περιλαμβάνει το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας;

- ✓ Τι είναι η Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία, του Υπουργείου Εργασίας;
- ✓ Τι προσφέρουν οι Πανελλήνιες Ενώσεις και Ομοσπονδίες των κοινωνικών επιχειρήσεων;
- ✓ Με ποιο τρόπο μπορεί αυτή η εργασία να γίνει χρήσιμη;

Σε όλα αυτά τα ερωτήματα έγινε προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις μέσω αυτής της εργασίας και εναπόκειται στον αναγνώστη να εκτιμήσει εάν αυτή η προσπάθεια είχε επιτυχία ή όχι. Στην πορεία αυτής της συγγραφής, πάντως, συνεχώς προέκυπταν και νέες απορίες και προβληματισμοί, που βοήθησαν στην προσπάθεια δημιουργίας μιας πιο ολοκληρωμένης εικόνας.

Η γενική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στηρίχθηκε στην εξής σειρά: πρόβλημα – θεωρία – έρευνα. Στο πρώτο στάδιο πραγματοποιήθηκε μια εμπειριστατωμένη και χρονοβόρα έρευνα σε διάφορες βιβλιοθήκες και σε επίσημους διαδικτυακούς τόπους για την αναζήτηση δευτερογενών πηγών πληροφόρησης (ελληνικών και ξένων), δηλ. συλλέχθηκε υλικό μέσα από βιβλία, επιστημονικές εργασίες και δημοσιεύσεις, άρθρα σε περιοδικά, αλλά και από το διαδίκτυο.

Στη συνέχεια, έγινε μια επιλογή από το σύνολο του υλικού που συγκεντρώθηκε, με σκοπό να παρουσιαστεί ένα κατά το δυνατόν ολοκληρωμένο και σαφές κείμενο, που να δίνει στον αναγνώστη μια γενική, αλλά ουσιαστική, εικόνα του θέματος της εργασίας. Τέλος, τόσο στην βιβλιογραφία στο τέλος της εργασίας, όσο και στην πορεία της παρουσίασης (μέσω αριθμημένων υποσημειώσεων), καταγράφηκαν οι πηγές, που επιλέχθηκαν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η παρούσα εργασία αποτελείται βασικά από δύο κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση γενικά της συνεταιριστικής ιδέας, των συνεταιριστικών αξιών και αρχών, της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων, έτσι ώστε να υπάρξει κατανόηση από πλευράς του αναγνώστη σχετικά το θεσμό της κοινωνικής οικονομίας και τις δραστηριότητες και την προσφορά των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια όσο το δυνατόν εμπειριστατωμένη καταγραφή των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, μέσα από διάφορες πηγές πληροφόρησης, επίσημες και ανεπίσημες.

Η εργασία ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο των συμπερασμάτων και των προτάσεων. Στο κλείσιμο παρατίθενται η βιβλιογραφία και τα παραρτήματα.

1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ & ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ

Ο σύγχρονος συνεταιριστικός θεσμός, ουσιαστικά, δεν έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές από την εποχή της πρώτης εμφάνισής του με την ίδρυση στην Αγγλία το 1844 του συνεταιρισμού των «Δίκαιων Σκαπανέων του Ρότσντεϊλ (Rochdale Society of Equitable Pioneers)», που θεωρείται η αφετηρία των σύγχρονων συνεταιρισμών. Ο συνεταιρισμός του Ρότσντεϊλ ήταν καταναλωτικός και θέσπισε ένα σύνολο οργανωτικών και λειτουργικών κανόνων που έχουν γίνει ευρέως αποδεκτοί. Περιλάμβαναν την αρχή της ελεύθερης αποδοχής νέων μελών, το δημοκρατικό έλεγχο, απαγόρευαν τις πολιτικές και θρησκευτικές διακρίσεις, καθόριζαν τις πωλήσεις σε τρέχουσες τιμές αγοράς και προέβλεπαν την αποθεματοποίηση κάποιων κερδών για χρηματοδότηση της επιμόρφωσης όσων είχαν τη σχετική ανάγκη¹.

Το χαρακτηριστικό γεγονός είναι ότι οι αρχές των πρώτων αυτών συνεταιρισμών αποτελούν και σήμερα σε μεγάλο βαθμό τις βασικές αρχές του σύγχρονου συνεταιριστικού κινήματος, αποδεικνύοντας τη διαχρονικότητά τους και την προσαρμοστικότητά τους στις νεότερες συνθήκες². Ο συνεταιριστικός θεσμός αξιοποιεί την αλληλεγγύη και τη συνεργασία των μελών του συνεταιρισμού και αποδίδει τα οφέλη σε εκείνους που τα παράγουν, με ελεύθερη βούληση και δημοκρατικό τρόπο³.

Η ευρύτατη διάδοση των συνεταιρισμών αποδεικνύει την χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητά τους. Σύμφωνα με τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (International Co-operative Alliance – I.C.A.) το 2007 λειτουργούσαν 740.000 συνεταιρισμοί και το 2012 τα μέλη τους ξεπέρασαν το 1 τρισεκατομμύριο σε όλο τον κόσμο. Επιπλέον, οι 300 μεγαλύτεροι συνεταιρισμοί στον κόσμο είχαν συνολικά έσοδα της τάξεως των 2 τρις \$ το 2010⁴.

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις, σαν οργανισμοί που λειτουργούν στην ελεύθερη αγορά και ανταγωνίζονται με άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις, οφείλουν να φροντίζουν ώστε να είναι τουλάχιστον ισοδύναμης επιχειρηματικής αποτελεσματικότητας με τους ανταγωνιστές τους,

¹ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1993), "Συνεταιρισμοί", τόμος 56, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, Αθήνα.

² Κιντής, Σταύρος, (2004), "Δίκαιο Συνεταιρισμών, Ι, Εισαγωγή – Γενικό μέρος", έκδοση δ', Αθήνα.

³ Παπαγεωργίου, Κ., (2004), "Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική", Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

⁴ International Co-operative Alliance, Blueprint for a Co-operative Decade, January 2013, http://ica.coop/sites/default/files/media_items/ICA%20Blueprint%20-%20Final%20version%20issued%207%20Feb%2013.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

έτσι ώστε να μπορούν να επιβιώνουν και να αναπτύσσονται. Παρόλα αυτά, οι συνεταιρισμοί διαθέτουν μερικές παραδοσιακές αξίες, τις οποίες δεν μπορούν να απεμπολήσουν χάριν του ανταγωνισμού. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν θεωρούν την επιτυχία στον οικονομικό στίβο αυτοσκοπό, αλλά ένα μέσο για την ποιοτική προαγωγή των μελών τους και κατά προέκταση, του κοινωνικού συνόλου⁵.

Η εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα ορίζει τον συνεταιρισμό σαν μια ένωση ή ένα οργανισμό που έχει σαν σκοπό την οικονομική, ηθική και κοινωνική πρόοδο των συνεταιριών και στηρίζεται στην αρχή της ισονομίας και της συνεργασίας των μελών του (για παράδειγμα παραγωγικός, καταναλωτικός, οικοδομικός συνεταιρισμός κ.λπ.) και ανήκει και λειτουργεί προς όφελος εκείνων που εξυπηρετεί⁶.

Στο συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (International Co-operative Alliance - I.C.A.), που έγινε το 1995 στο Μάντσεστερ της Μεγάλης Βρετανίας και αποτέλεσε το σημαντικότερο σταθμό στην εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος, υιοθετήθηκε μια διεθνώς αποδεκτή δήλωση που αφορά τη συνεταιριστική ταυτότητα των συνεταιριστικών επιχειρήσεων και περιλαμβάνει τον ορισμό της συνεταιριστικής επιχείρησης, τις συνεταιριστικές Αξίες και τις συνεταιριστικές Αρχές. Έτσι ο συνεταιρισμός ορίζεται σαν: «*μια αυτόνομη οργάνωση προσώπων τα οποία συνδέονται εθελοντικά με σκοπό να εξυπηρετήσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και επιδιώξεις τους μέσω μιας συμμετοχικής και δημοκρατικά ελεγχόμενης επιχείρησης*»⁷. Αυτός ο ορισμός υιοθετήθηκε και από τη σύσταση 193/2002 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ). Σύμφωνα με την διακήρυξη του I.C.A., οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις πιο κάτω συνεταιριστικές αξίες:

- ⊗ Της αυτοβοήθειας,
- ⊗ Της αυτοευθύνης,
- ⊗ Της δημοκρατίας,
- ⊗ Της ισότητας,
- ⊗ Της ισοτιμίας,
- ⊗ Της δικαιοσύνης και
- ⊗ Της αλληλεγγύης.

⁵ Παπαγεωργίου, Κ., (2004), "Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική", Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

⁶ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1993), "Συνεταιρισμοί", τόμος 56, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, Αθήνα..

⁷ <http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/arxes.pdf>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

Επιπλέον, σύμφωνα με την συνεταιριστική παράδοση, τα μέλη των συνεταιριστικών επιχειρήσεων πιστεύουν στις πιο κάτω ηθικές αξίες:

- Της εντιμότητας.
- Της ειλικρίνειας.
- Της διαφάνειας.
- Της κοινωνικής υπευθυνότητας.
- Της φροντίδας για τους άλλους.

Τέλος οι Συνεταιριστικές αρχές, όπως αναφέρονται αναλυτικά στην ίδια διακήρυξη είναι⁸:

1η. Εθελοντική και ανοικτή συμμετοχή: Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοικτές σε όλα τα πρόσωπα, τα οποία είναι ικανά να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και να αποδεχτούν με προθυμία τις ευθύνες που συνεπάγεται η ιδιότητα του μέλους, χωρίς εθνικές, κοινωνικές, φυλετικές, πολιτικές ή θρησκευτικές διακρίσεις.

2η. Δημοκρατικός έλεγχος εκ μέρους των μελών – ένα μέλος, μία ψήφος: Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι δημοκρατικές οργανώσεις, οι οποίες ελέγχονται από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής και στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων τους. Τα μέλη των πρωτοβάθμιων συνεταιριστικών εταιρειών έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (ένα μέλος, μία ψήφος) και παράλληλα οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις σε ανώτερα επίπεδα είναι οργανωμένες με δημοκρατικό τρόπο.

3η. Οικονομική συμμετοχή των μελών: Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα στο κεφάλαιο της συνεταιριστικής τους επιχείρησης και στον έλεγχό του με δημοκρατικές μεθόδους. Μέρος, τουλάχιστον, αυτού του κεφαλαίου είναι συνήθως κοινή ιδιοκτησία της συνεταιριστικής επιχείρησης. Τα μέλη λαμβάνουν περιορισμένη ή καθόλου απόδοση για το κεφάλαιο το οποίο καταβάλλουν ως προϋπόθεση της συμμετοχής τους (συνεταιριστική μερίδα). Τα πλεονάσματα διατίθενται για τους ακόλουθους σκοπούς: για την ανάπτυξη της συνεταιριστικής επιχείρησης, για την παραχώρηση ωφελημάτων στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές που είχαν με τη συνεταιριστική επιχείρηση και για την προώθηση άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.

4η. Αυτονομία και ανεξαρτησία: Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας, ελεγχόμενες από τα μέλη τους. Εάν συνάψουν συμφωνίες με

⁸ <http://www.socialcooperatives.gr/page/17/96/cooperatives>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

άλλους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων και των κυβερνήσεων ή εάν εξασφαλίσουν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, το πράττουν με όρους οι οποίοι διασφαλίζουν το δημοκρατικό έλεγχο που ασκείται από τα μέλη και συνάδουν με την αυτονομία του συνεταιρισμού.

5η. Εκπαίδευση, κατάρτιση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση: Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις εξασφαλίζουν εκπαίδευση και κατάρτιση για τα μέλη, τους αιρετούς αντιπροσώπους, τα διοικητικά στελέχη και τους υπαλλήλους τους, έτσι ώστε να μπορούν να συμβάλλουν ενεργά στην ανάπτυξη των συνεταιριστικών εταιρειών τους. Ενημερώνουν το κοινό, ειδικότερα τη νέα γενιά και τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης, για τη φύση του συνεταιριστικού θεσμού και τα ωφέληματα που προσφέρει.

6η. Συνεργασία μεταξύ συνεταιριστικών εταιρειών: Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις εξυπηρετούν τα μέλη τους περισσότερο αποτελεσματικά και ενδυναμώνουν το συνεταιριστικό κίνημα, συνεργαζόμενες μεταξύ τους σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

7η. Ενδιαφέρον για την κοινότητα: Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις εργάζονται για σταθερή ανάπτυξη των κοινοτήτων τους, εφαρμόζοντας την πολιτική που αποφασίζεται από τα μέλη τους. Οι βασικότεροι άξονες της συνεταιριστικής κοινωνικής πολιτικής, με την ευρύτερη έννοια του όρου, είναι η αύξηση του εθνικού προϊόντος, η αναδιανομή του εισοδήματος και του πλούτου, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προώθηση προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα.

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Για τους συνεταιρισμούς υπάρχουν οι πιο κάτω κατηγοριοποιήσεις⁹:

1) Ανάλογα με το είδος τους: Γεωργικοί - Αστικοί - Κοινωνικοί.

2) Ανάλογα με τον τύπο τους: Παραγωγικοί - Καταναλωτικοί ή Προμηθευτικοί - Πιστωτικοί.

3) Ανάλογα με τον τρόπο συγκρότησης: Ελεύθεροι (εθελοντικοί) - Αναγκαστικοί.

4) Ανάλογα με την δομή τους: Πρωτοβάθμιοι - Δευτεροβάθμιοι (Ενώσεις συνεταιρισμών) - Τριτοβάθμιοι (Ομοσπονδίες συνεταιρισμών) - Τεταρτοβάθμιοι (Συνομοσπονδία συν/σμών).

⁹ http://www.kollintzas.gr_ΦΑΚΕΛΟΣ_ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ_ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ_Υπόδειγμα_σημειώσεων_Λογιστική_Λογιστική_Εταιρειών_Συνεταιρισμοί_Θεωρία,_πρόσβαση_στις_10/4/2014.

1.3 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι¹⁰ αναγνωρίζεται στο Σύνταγμα, άρθρο 12, παρ. 4 και 5:

Παράγραφος 4: *Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους.*

Παράγραφος 5: *Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν.*

1.3.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί ιδρύονται και λειτουργούν με βάση το Ν. 4015/2011 «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου - Οργάνωση της εποπτείας του Κράτους», που τροποποίησε τον προηγούμενο Ν. 2810/2000 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις».

1.3.2 ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Οι αστικοί συνεταιρισμοί διέπονται από το Ν. 1687/1986 «Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις», που καθορίζει τον τρόπο σύστασης και λειτουργίας τους.

1.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Στην Ελλάδα έχουν θεσμοθετηθεί δύο νομικές μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων:

1. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ) και
2. Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ).

Θεσμικό πλαίσιο κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων (ΚΟΙΝΣΕΠ)

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ) ρυθμίζονται με ενιαίο τρόπο από το Ν. 4019/2011 «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και άλλες διατάξεις». Επιπλέον, προβλέπεται η δημιουργία μητρώου κοινωνικής οικονομίας, στο οποίο θα πρέπει να εγγράφονται όλες οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας. Ταυτόχρονα, έχει εκδοθεί η Υ.Α. αριθμ. 2.2250/οικ.4.105 (όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Υ.Α. αριθμ.

¹⁰ <http://www.socialcooperatives.gr/page/30/110/greeklaws>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

2.9621/οικ.4.1200) που καθορίζει τον τρόπο τήρησης και λειτουργίας του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας. Επιπρόσθετα, έχουν ψηφισθεί ο Ν. 4052/2012, που τροποποιεί τον Ν. 4019/2011 ως προς την καταχώρηση των ΚΟΙΝΣΕΠ στο μητρώο κοινωνικής οικονομίας και ο Ν. 4110/2013, που καταργεί τις φοροαπαλλαγές των ΚΟΙΝΣΕΠ.

Θεσμικό πλαίσιο κοινωνικών συνεταιρισμών περιορισμένης ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ)

Η πρώτη θεσμοθετημένη μορφή κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα ήταν οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ), που θεσπίστηκαν με το άρθρο 12 του Ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις», που καθορίζει το πλαίσιο για τη σύσταση και λειτουργία των ΚΟΙΣΠΕ.

Οι ΚΟΙΣΠΕ αποτελούν μονάδες ψυχικής υγείας, που φροντίζουν για την κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Έχουν νομική μορφή προσώπων ιδιωτικού δικαίου και διαθέτουν παράλληλα εμπορική ιδιότητα.

Στο Παράρτημα Ι βρίσκεται Πίνακας, που δίνει μια συνοπτική απεικόνιση της σχετικής νομοθεσίας για όλα τα είδη συνεταιριστικών επιχειρήσεων, που έχει ληφθεί από τον ιστότοπο http://www.socialcooperatives.gr/images/media/comparative_greek_laws_site.pdf.

1.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Στη σημερινή εποχή, η δομή της οικονομίας παρουσιάζει πολλές αλλαγές σε σύγκριση με το παρελθόν. Η σύγχρονη δομή περιλαμβάνει τις πιο κάτω τρεις διαστάσεις¹¹:

1. Ένα σύγχρονο δημόσιο τομέα, ο οποίος φροντίζει να υποστηρίξει θεσμικά την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη με τη δημιουργία υποδομών και την υλοποίηση κρίσιμων επενδυτικών σχεδίων.
2. Έναν ιδιωτικό τομέα, μια ιδιωτική οικονομία, που λειτουργεί στα πλαίσια της αγοράς και του ανταγωνισμού.
3. Έναν σημαντικό κοινωνικό τομέα, που λειτουργεί στα πλαίσια μιας «κοινωνικής» οικονομίας.

¹¹ <http://www.solon.org.gr/index.php/2008-07-15-19-59-01/85-2008-07-15-14-56-59/241--a-.html>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

Η τρίτη αυτή διάσταση, που έχει αρχίσει να αναπτύσσεται σε πολλές οικονομίες, αποτελείται από ένα τομέα που τοποθετείται ανάμεσα στο κράτος και στην αγορά και αποκαλείται με πολλά διαφορετικά ονόματα: τομέας της «Κοινωνικής Οικονομίας» ή «Τρίτο Σύστημα» ή «Τρίτος Τομέας της Οικονομίας» ή «Μη Κερδοσκοπικός Τομέας της Οικονομίας» ή «Τομέας της Αλληλέγγυας Οικονομίας»¹².

Ο τρίτος αυτός τομέας αξιοποιεί τις δυνατότητες που υπάρχουν για εθελοντικές και συλλογικές δράσεις, για κοινωνικές επιχειρήσεις, που, από τη μια πλευρά, δεν λειτουργούν με κερδοσκοπικούς σκοπούς, αλλά την ίδια στιγμή επιδιώκουν να έχουν αποδοτική οικονομική λειτουργία, ώστε να επιτυγχάνουν ταυτόχρονα και στα δύο πεδία: το οικονομικό και το κοινωνικό.

Με αυτό τον τρόπο λειτουργίας, η κοινωνική οικονομία κερδίζει την ευρεία αποδοχή από τις κοινωνίες των πολιτών, διαθέτοντας μεγάλη αμεσότητα και προσαρμοστικότητα. Οι επιχειρήσεις της στρέφουν την προσοχή τους ιδιαίτερα σε τομείς που παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα από πλευράς κοινωνικής, έστω και αν δεν είναι υψηλής ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον, αξιοποιούν τον εθελοντισμό και την κοινωνική επικουρικότητα στην προσπάθεια για τη διαφοροποίηση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους και για την ευκολότερη διασύνδεση της προσφοράς με τη ζήτηση¹³.

Παρόλο που δεν υπάρχει ένας γενικότερα αποδεκτός ορισμός για την Κοινωνική Οικονομία, ένας από τους επικρατέστερους ορισμούς είναι αυτός που δίνει ο Jacques Defourny (2001)¹⁴:

«Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και η λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

- Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση, αποφασίζοντας αυτόνομα για τον τρόπο λειτουργίας τους.*
- Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων (με βάση την αρχή κάθε μέλος-μία ψήφος, ανεξάρτητα από τη συνεισφορά του κάθε μέλους στο κεφάλαιο).*
- Κατά τη διανομή των κερδών, δίνουν προτεραιότητα στα μέλη και στους εργαζόμενους έναντι του κεφαλαίου.*

¹² http://moke.teiser.gr/docs/odhgos_koin_epix.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

¹³ <http://www.solon.org.gr/index.php/2008-07-15-19-59-01/85-2008-07-15-14-56-59/241--a-.html>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

¹⁴ <http://www.keko.gr/el/Pages/SocialEconomy.aspx>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

- Δίνουν προτεραιότητα κυρίως στην εξυπηρέτηση των αναγκών και στην παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την ευρύτερη κοινότητα (κοινωνία), παρά στην επιδίωξη κέρδους (το οποίο -όταν προκύπτει- επανεπενδύεται στην επιχείρηση)».

Ο Νόμος 4019/2011, που θεσμοποίησε την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα, την ορίζει ως «το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων».

Συνεπώς, η χρήση του όρου κοινωνική οικονομία ή τρίτος τομέας ή των διάφορων συναφών παραλλαγών του αναφέρεται σε όλες εκείνες τις δραστηριότητες που δεν σκοπεύουν στο κέρδος, αλλά επιδιώκουν την προώθηση ενός κοινωνικού σκοπού, ακόμα και όταν έχουν οικονομικό αντικείμενο. Στην κοινωνική οικονομία ανήκει ένα πολύ πλατύ φάσμα οργανώσεων: από φιλανθρωπικά ιδρύματα, εθελοντικές ομάδες και μη κυβερνητικές οργανώσεις μέχρι συνεταιρισμούς και κοινωνικές επιχειρήσεις.

Στην πλειοψηφία των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, ο τρίτος τομέας της οικονομίας, στις διάφορες μορφές του, έχει μεγάλο παρελθόν και ιστορία, με αποτέλεσμα σήμερα η παρουσία του στην κοινωνική και οικονομική ζωή των χωρών αυτών να είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη. Για παράδειγμα, στην Ιταλία σήμερα δραστηριοποιούνται περίπου 7.500 κοινωνικοί συνεταιρισμοί, και στη Γαλλία οι επιχειρήσεις του κοινωνικού τομέα έχουν κύκλο εργασιών ύψους δεκάδων δισ. ευρώ και δίνουν εργασία στο 10% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Αντίθετα, στην Ελλάδα υπάρχουν τεράστια περιθώρια ανάπτυξης του κοινωνικού τομέα, αφού οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας είναι λίγες αριθμητικά και έχουν μικρή επιρροή, κοινωνική και οικονομική¹⁵.

Στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας συστήνονται διάφορα μορφών συλλογικές σχήματα, όπως άτυπες και τυπικές οργανώσεις, δομές, εταιρικά σχήματα, φορείς, συμπράξεις, ομάδες, συσπειρώσεις, συνέργειες και οργανισμοί κ.λπ. Οι πρωτοβουλίες, που αναλαμβάνονται από αυτά τα σχήματα, περιλαμβάνουν κοινωνικοοικονομικές και κοινωνικοπολιτικές δράσεις, που παρουσιάζουν κάποιες ιδιαιτερότητες¹⁶:

¹⁵ <https://enthemata.wordpress.com/2011/03/26/papadopoulos-2>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

¹⁶ Από το τελικό κείμενο των διεθνών συναντήσεων για την παγκοσμιοποίηση της αλληλεγγύης, που έγινε στο Κεμπέκ του Καναδά τον Οκτώβριο του 2001, http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/Basikes_Ennoies.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

- ❑ Από κοινωνικοοικονομικής πλευράς, η δραστηριοποίησή τους δεν κατατάσσεται ούτε στο χώρο του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, αλλά ούτε και στο χώρο του παραδοσιακού κερδοσκοπικού ιδιωτικού τομέα της οικονομίας.
- ❑ Από κοινωνικοπολιτικής πλευράς, ο τρίτος τομέας επιδιώκει να καλύψει και ανάγκες κοινωνικού μετασχηματισμού, πέρα από τις κοινωνικοοικονομικές και κοινωνικοπολιτισμικές ανάγκες. Προσπαθεί, συνεπώς, να δημιουργήσει εναλλακτικά πολιτικά σχέδια δράσης, ξεπερνώντας τη στεία αντίσταση στην παγκοσμιοποίηση και στις επιπτώσεις της.

Συνεπώς, η Κοινωνική Οικονομία βρίσκεται ανάμεσα στο δημόσιο τομέα και την οικονομία της αγοράς και είναι ένας σχετικά νέος και μάλλον ριζοσπαστικός χώρος. Οι φορείς της, από πολιτικής πλευράς, είναι πλήρως αυτονομημένες από τους πολιτικούς σχηματισμούς και δρουν ανεξάρτητα από τα πολιτικά κόμματα, συγκροτώντας δομές πολιτών, που έχουν εκούσιο, εθελοντικό, συμμετοχικό και αδέσμευτο χαρακτήρα. Στο Διάγραμμα 1, που ακολουθεί, παρουσιάζονται η θέση και οι δομές της Κοινωνικής Οικονομίας.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, αν και αναμφισβήτητα έχουν οικονομικό αντικείμενο, δίνουν προβάδισμα και προτεραιότητα στις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης, της βιώσιμης ανάπτυξης και της δημοκρατικής συμμετοχής, καθώς και στην επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και στην εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων, σε βάρος της επιδίωξης κέρδους. Απόδειξη για αυτό αποτελούν¹⁷:

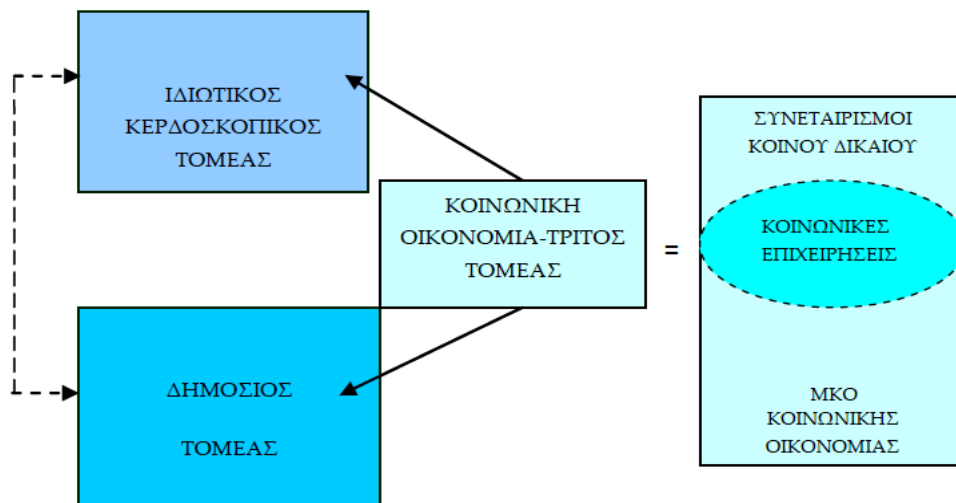
- ✓ Οι αρχές τους, όπως π.χ. «ένα μέλος, μία ψήφος», περιορισμένη διανομή κερδών ή επανεπένδυσή τους στην επιχείρηση.
- ✓ Οι σκοποί τους, όπως π.χ. αλληλεγγύη των μελών (π.χ. καταναλωτικοί συνεταιρισμοί), κοινωνική και επαγγελματική ενσωμάτωση ευπαθών ομάδων (π.χ. άτομα με αναπηρία, μετανάστες, χρήστες ουσιών κ.λπ.).
- ✓ Η χρήση των όποιων κερδών τους για την επίτευξη των σκοπών τους, όπως π.χ. αύξηση των θέσεων εργασίας, επέκταση των δραστηριοτήτων τους.
- ✓ Η επιδίωξη ενός γενικότερου σκοπού, όπως π.χ. το δίκαιο εμπόριο.

Οι δομές αυτές έχουν ποικίλο πεδίο δραστηριοποίησης και τρόπο λειτουργίας, περιλαμβάνοντας μια πληθώρα πρακτικών όπως συνεταιρισμούς, ταμεία αλληλοβοήθειας,

¹⁷ <https://enthemata.wordpress.com/2011/03/26/papadopoulos-2>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

συλλόγους/ενώσεις προσώπων, κοινωφελή ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις, εθελοντικές ομάδες και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Η διαφορετικότητα και η ποικιλομορφία των παραμέτρων αυτών καθιστά δύσκολη τη χαρτογράφηση των κοινωνικών δομών. Υπάρχουν δύο ειδών προσεγγίσεις¹⁸:

Διάγραμμα 1: Θέση και Δομές της Κοινωνικής Οικονομίας

Πηγή: http://dasta.teipat.gr/system/files/moke/odhgos_koin_epix_0.pdf

1. Η θεσμική προσέγγιση, που καταγράφει όλες τις πρωτοβουλίες που έχουν την ίδια νομική μορφή, και διακρίνει τις βασικές συνιστώσες της κοινωνικής οικονομίας σε τρεις:

- Τους Συνεταιρισμούς.
- Τις Ασφαλιστικές επιχειρήσεις και τον κλάδο της κοινωνικοϊατρικής δραστηριότητας.
- Διάφορες ενώσεις οικονομικής δραστηριότητας, που παράγουν αγαθά ή / και προσφέρουν υπηρεσίες στον πολιτιστικό, κοινωνικό και αθλητικό τομέα, στον τομέα της εκπαίδευσης, της συνεργασίας, της ανάπτυξης κ.λπ.

Οι τρεις παραπάνω συνιστώσες δεν είναι καινούργιες: ήδη από τον 19^ο αιώνα, οι πρωτοπόροι του συνεταιριστικού κινήματος θεωρούσαν την κοινωνική οικονομία σαν μια εναλλακτική, συμπληρωματική, υποστηρικτική λύση του κυρίαρχου οικονομικού μοντέλου.

¹⁸ http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/Basikes_Ennoies.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

2. Η κανονιστική ή ηθική προσέγγιση, που εξετάζει τους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία των συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, τόσο στο επίπεδο της δραστηριότητάς τους, όσο και στους τρόπους εσωτερικής οργάνωσής τους και υπογραμμίζει τα ηθικά εκείνα χαρακτηριστικά τους, που είναι άλλωστε κοινά στο σύνολο των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας. Το στοιχείο της ηθικής υποδηλώνεται μέσω των αρχών και κανόνων λειτουργίας, που αναφέρθηκαν προηγουμένως:

- Παροχή υπηρεσιών στα μέλη τους ή στην κοινότητα και όχι αποκόμιση κέρδους.
- Αυτονομία στη διαχείριση.
- Δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
- Προτεραιότητα στο άτομο και την εργασία.

Ουσιαστικά, οι δομές και οι πρακτικές της κοινωνικής οικονομίας θεωρούνται ότι βρίσκονται ανάμεσα στο κράτος, την αγορά και την κοινότητα (Διάγραμμα 2) και αντλούν στοιχεία από τις διαφορετικές λειτουργικές αρχές κάθε τομέα¹⁹.

Ένας σημαντικός παράγοντας, που συνέβαλλε στην εμφάνιση και ανάπτυξη νέων μορφών κοινωνικών δομών, είναι η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας και της φτώχειας. Η αδυναμία των κρατών να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν αποτελεσματικές πολιτικές οδήγησε μεταξύ άλλων στην δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και φορέων προώθησης καινοτομιών, σαν αντίδραση στις ανάγκες αντιμετώπισης των νέων συνθηκών²⁰. Πλέον, οι νέες μορφές της κοινωνικής οικονομίας είναι προσανατολισμένες σε δράσεις που έχουν άμεση σχέση με την τοπική ανάπτυξη, την επανενσωμάτωση μακροχρόνια ανέργων και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, σαν αντιστάθμισμα της παρατεταμένης κρίσης του Κράτους Πρόνοιας στις σύγχρονες κοινωνίες.

Με την πάροδο του χρόνου, οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας, αξιοποιώντας καινοτομικά χαρακτηριστικά τους, βρήκαν νέα πεδία δραστηριοποίησης: για παράδειγμα σε υπηρεσίες γειτονιάς, σχεδιασμού και ανακατασκευής προβληματικών συνοικιών, βοήθειας σε ηλικιωμένα άτομα και σε άτομα με ειδικές ανάγκες, επαγγελματικής ενσωμάτωσης ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, στο δίκαιο εμπόριο, την ηθική και αλληλέγγυα

¹⁹ <http://www.socialcooperatives.gr/page/16/95/economy>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

²⁰ http://moke.teiser.gr/docs/odhgos_koin_epix.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

χρηματοδότηση, την περιβαλλοντική διαχείριση αποβλήτων κ.ά. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες σήμερα, οι επιχειρήσεις αυτές επιδιώκουν περισσότερο την πραγματοποίηση των στόχων της κοινωνικής πολιτικής ή της πολιτικής της απασχόλησης, και γενικότερα την παροχή υπηρεσιών γενικού οφέλους με πιο αποτελεσματικό τρόπο από ότι το Κράτος.

Διάγραμμα 2: Εννοιολογική Παρουσίαση της Κοινωνικής Οικονομίας

Πηγή: Pestoff (2004), επεξεργασία από Σοφία Αδάμ (2012)

Μια εναλλακτική έκφραση που επίσης χρησιμοποιείται είναι η «αλληλέγγυα οικονομία», που έχει προέλθει από τα ριζοσπαστικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής. Η αλληλέγγυα οικονομία της Λατινικής Αμερικής ενσωματώνει οικονομικές δραστηριότητες που στοχεύουν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας στη βάση της συμμετοχής των πολιτών. Οι δραστηριότητες της αλληλέγγυας οικονομίας στοχεύουν σε δύο τομείς:

- ✓ Στον Οικονομικό τομέα, προσπαθώντας να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις, με βάση την αμοιβαιότητα.
- ✓ Στον Πολιτικό τομέα, επιχειρώντας να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν αυτόνομους δημόσιους χώρους, όπου θα γίνεται συζήτηση για τους επιδιωκόμενους σκοπούς και τα χρησιμοποιούμενα μέσα.

Τα τελευταία χρόνια, η ανταλλαγή εμπειριών που παρατηρείται ανάμεσα στις πρακτικές που υιοθετήθηκαν από τα ριζοσπαστικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής και στα καθιερωμένα συνεταιριστικά παραδείγματα της Ευρώπης, έχει ελαχιστοποιήσει τις διαφορές στη χρήση μεταξύ των όρων κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και έτσι να χρησιμοποιούνται συχνά μαζί ή και εναλλακτικά²¹.

Στην Ελλάδα, μεταξύ των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, που δεν αποβλέπουν στο κέρδος και δεν κυριαρχούνται από τους ανταγωνιστικούς κανόνες της αγοράς, περιλαμβάνονται ενδεικτικά: οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΑΜΚΕ, ΜΚΟ κ.λπ.), οι εθελοντικές οργανώσεις, οι συνεταιρισμοί (αγροτικοί, πιστωτικοί, οικοδομικοί κ.λπ.), οι συλλογικοί φορείς των καταναλωτών, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, μικτά εταιρικά σχήματα με συμμετοχή φορέων της αυτοδιοίκησης, ινστιτούτων, πανεπιστημίων κ.ά.²²

1.5 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ονομασία Κοινωνική Επιχείρηση κάνει για πρώτη φορά την εμφάνισή της στην Ευρώπη στο ξεκίνημα της δεκαετίας του 1990 για να ξεχωρίσει τις καινούργιες επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν και που ήταν διαφορετικές από τις μέχρι τότε γνωστές οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας. Οι νέου τύπου κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργούν σαν ιδιωτικές επιχειρήσεις της ελεύθερης αγοράς που παράγουν και πωλούν προϊόντα και υπηρεσίες με σκοπό, μέσω των κερδών τους, να υλοποιήσουν τους στόχους τους, που καθορίζονται καταστατικά ως δημόσιας, κοινωνικής ή συλλογικής μορφής. Οι επιχειρήσεις αυτές έχουν αποκτήσει σημαντική δημοφιλία και ανάπτυξη στην οικονομία της Ευρώπης, επεκτεινόμενες τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα, δίνοντας την ευκαιρία για ένα καινούργιο ξεκίνημα στην αγορά και παρέχοντας ένα αξιοπρεπές εισόδημα μέσα από έναν νέου τύπου επιχειρηματικό πειραματισμό²³.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης δεν είναι ταυτόσημη με την έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας και διαμορφώνεται σταδιακά, αναφερόμενη στις δραστηριότητες μερικών επιχειρήσεων και οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας. Ουσιαστικά, οι κοινωνικές επιχειρήσεις εμφανίζονται σαν μια καινούργια μορφή

²¹ <http://www.socialcooperatives.gr/page/16/95/economy>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

²² http://www.diktyoall.gr/wp-content/uploads/2013/04/koinoniki_oikonomia_epixitita.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

²³ <http://koinsep.gr/social-cooperative-enterprise>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

επιχειρηματικότητας, που αξιοποιούν κάποια χαρακτηριστικά παλαιότερων δράσεων του τρίτου τομέα. Σε αντιδιαστολή με τις ομοιογενείς κοινωνικές ομάδες που αποτελούσαν τα μέλη των παλαιότερων οργανώσεων του τρίτου τομέα, οι σημερινές κοινωνικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από την ευρεία συμμετοχή πολλών διαφορετικών εταίρων, όπως για παράδειγμα μισθωτοί, εθελοντές, δημόσιοι ή ιδιωτικοί οργανισμοί στήριξης, χρήστες υπηρεσιών κ.λπ. Πολλές φορές, για κάποιες δραστηριότητες οι παραγωγοί συνεργάζονται με τους χρήστες υπηρεσιών στον ίδιο επιχειρηματικό κοινωνικό φορέα.

Σαν σημαντικότερα χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων μπορούν να αναφερθούν τα ακόλουθα²⁴:

1. Η ιδιαίτερα σημαντική συμμετοχή των εθελοντών στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.
2. Η μετατόπιση του εθελοντισμού σε πιο παραγωγικές διεργασίες, σε σχέση με τις παλαιότερες δράσεις φιλανθρωπικού τύπου.
3. Η αξιοποίηση νέων μορφών απασχόλησης, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της ανεργίας.
4. Η παροχή «ανταγωνιστικών» υπηρεσιών σε σύγκριση με τις αντίστοιχες δημόσιων φορέων ή μη κερδοσκοπικών ιδιωτικών φορέων που επιχορηγούνται από το κράτος.
5. Η επιδίωξη της διασφάλισης της ικανοποίησης του χρήστη μέσα από την ανάληψη οικονομικού κινδύνου για αυτήν.
6. Η προώθηση κατάλληλου και σύγχρονου νομικού καθεστώτος για τις νέου τύπου κοινωνικές επιχειρήσεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο.

Το πανευρωπαϊκό ερευνητικό δίκτυο EMES για την κοινωνική οικονομία έχει διαμορφώσει τον επικρατέστερο ορισμό για την Κοινωνική Επιχείρηση στην Ευρώπη, ο οποίος, αντί ενός ορισμού κλασσικού τύπου, παραθέτει τα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της «ιδανικής» κοινωνικής επιχείρησης²⁵:

❑ Οικονομικά χαρακτηριστικά:

- Η συνεχής δραστηριότητα παραγωγής αγαθών και / ή υπηρεσιών.

²⁴ http://moke.teiser.gr/docs/odhgos_koin_epix.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

²⁵ <http://www.socialcooperatives.gr/page/18/97/koinsep>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

- Ο ανεπτυγμένος βαθμός αυτονομίας.
- Η σημασία ανάληψης οικονομικού ρίσκου.
- Το μίνιμουμ επίπεδο ανταποδοτικής απασχόλησης.

□ Κοινωνικά χαρακτηριστικά:

- Ο σαφής στόχος παροχής υπηρεσίας στην κοινότητα.
- Η προερχόμενη πρωτοβουλία από μια ομάδα πολιτών.
- Η αποφασιστική εξουσία, που στηρίζεται στην αρχή «ένα μέλος, μια φωνή» και όχι στην κατοχή κεφαλαίου.
- Η συμμετοχική δημοκρατική δυναμική.
- Ο περιορισμός της διανομής των κερδών.

Θα πρέπει να σημειωθεί, αναφερόμενοι στα οικονομικά κριτήρια, ότι η έμφαση που δίνεται στο κριτήριο της συνεχούς δραστηριότητας παραγωγής αγαθών και / ή παροχής υπηρεσιών αποβλέπει στην ευκρινή διάκριση των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις υπόλοιπες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και το κριτήριο της ύπαρξης αμειβόμενου προσωπικού ξεχωρίζει τις κοινωνικές επιχειρήσεις από τις εθελοντικές ομάδες. Επιπλέον, το κριτήριο της αυτονομίας στη διοίκησή τους δείχνει τη μη εξάρτηση των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις κρατικές δομές, ακόμα και αν επιχορηγούνται σε κάποιο βαθμό από το κράτος. Εξετάζοντας τα κοινωνικά κριτήρια, σημειώνεται η σημασία των κριτηρίων της κοινωνικής αποστολής και της συλλογικής δράσης προς όφελος της κοινότητας. Επίσης, το κριτήριο «ένα άτομο - μία ψήφος» αναφέρεται στις συνεταιριστικές αρχές και αξίες και στην σημασία της δημοκρατικής διοίκησης και της συμμετοχικότητας. Τέλος, το κριτήριο της περιορισμένης διανομής των κερδών σηματοδοτεί την επιδίωξη να μην καθορίζονται οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων αυτών από την προσπάθεια μεγιστοποίησης του κέρδους.

1.5.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (ΚΟΙΝΣΕΠ)

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις θεσπίστηκαν με το Νόμο 4019, που ψήφισε η Ολομέλεια της Βουλής στις 20 Σεπτεμβρίου 2011 με τίτλο «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα». Ο Νόμος 4019/2011 καθορίζει στο άρθρο 1 την Κοινωνική Οικονομία σαν ένα νέο τομέα επιχειρηματικής δραστηριοποίησης με έμφαση στην παράλληλη εξυπηρέτηση αναγκών του κοινωνικού συνόλου και στο άρθρο 2 την Κοινωνική

Συνεταιριστική Επιχείρηση σαν μια νέα εταιρική μορφή και φορέα της Κοινωνικής Οικονομίας, με τα εξής βασικά χαρακτηριστικά:

- ✓ Η ΚΟΙΝΣΕΠ είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα.
- ✓ Τα μέλη μιας ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να είναι είτε (μόνο) φυσικά πρόσωπα είτε (μαζί) φυσικά και νομικά πρόσωπα.
- ✓ Τα μέλη συμμετέχουν στην ΚΟΙΝΣΕΠ με μια ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που κατέχουν. Έτσι επιτυγχάνεται η ισότιμη διοίκηση από τα μέλη της και η λειτουργία της βασίζεται στην επιδίωξη συλλογικού οφέλους, ενώ το κέρδος της προκύπτει από δράσεις που εξυπηρετούν αποκλειστικά το κοινωνικό συμφέρον.

Στο ίδιο άρθρο 2, οι ΚΟΙΝΣΕΠ διακρίνονται σε 3 κατηγορίες, ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό που εξυπηρετούν και το πεδίο δραστηριοποίησής τους²⁶:

- 1) **ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης:** Αποσκοπούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, που βιώνουν ή απειλούνται με συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού (ΑμεΑ, εξαρτημένοι, απεξαρτημένοι, οροθετικοί, φυλακισμένοι, αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες). Σε μια ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης, 40% κατ' ελάχιστον των εργαζομένων θα πρέπει να ανήκει υποχρεωτικά στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Οι ΚΟΙΣΠΕ θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης.
- 2) **ΚΟΙΝΣΕΠ Κοινωνικής Φροντίδας:** Αποσκοπούν στην παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών κοινωνικού - προνοιακού χαρακτήρα (κοινωνικών, πολιτισμού, υγείας, πρόνοιας, περιβάλλοντος, τοπικής ανάπτυξης) που απευθύνονται σε ομάδες πληθυσμού όπως ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά, ΑμεΑ και άτομα με χρόνιες παθήσεις.
- 3) **ΚΟΙΝΣΕΠ Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού:** Αποσκοπούν στην προαγωγή του τοπικού και συλλογικού συμφέροντος, στην προώθηση της απασχόλησης, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης μέσα από το ηθικό εμπόριο (πρωτοβουλίες σύνδεσης παραγωγών και καταναλωτών με δίκαιους όρους). Ενδεικτικά, μπορούν να δραστηριοποιούνται σε τομείς που

²⁶ http://moke.teiser.gr/docs/odhgos_koin_epix.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

ικανοποιούν τις ανάγκες της συλλογικότητας, όπως ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η οικολογία, η εκπαίδευση, οι παροχές κοινής ωφέλειας, η αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, η διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.ά.

Στη συνέχεια ακολουθούν οι προβλέψεις του Νόμου 4019/2011 για διάφορα θέματα, που αφορούν τις ΚΟΙΝΣΕΠ:

Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (άρθρα 2 και 14)

Για τις ΚΟΙΝΣΕΠ προβλέπεται από το νόμο η υποχρεωτική εγγραφή τους στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, που τηρείται ηλεκτρονικά στο Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Για την καταχώρηση τους στο Μητρώο απαιτείται η υποβολή αίτησης και δικαιολογητικών (καταστατικό κ.λπ.). Μετά τη χορήγηση της βεβαίωσης εγγραφής στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας ακολουθεί η δήλωση έναρξης εργασιών της ΚΟΙΝΣΕΠ στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. Το κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο της επιχείρησης είναι ο αριθμός εγγραφής της στο μητρώο και αναφέρεται στην σφραγίδα της και σε όλα τα έγγραφα με την επωνυμία της²⁷.

Σύσταση της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης (άρθρο 3)

Ορίζεται ότι η σχέση μεταξύ μελών της ΚΟΙΝΣΕΠ, η διοίκηση, η λειτουργία της, καθώς και η λύση της διέπονται από το Ν.1667/1986 (ΦΕΚ/Α/196), εκτός αν ο Ν.4019/2011 προβλέπει κάτι διαφορετικό. Για τη σύσταση απαιτείται η σύνταξη καταστατικού και η εγγραφή στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Το καταστατικό για ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης χρειάζεται την υπογραφή επτά τουλάχιστον ατόμων, ενώ για τις ΚΟΙΝΣΕΠ Κοινωνικής Φροντίδας ή Συλλογικού Σκοπού απαιτούνται πέντε τουλάχιστον υπογραφές.

Μέλη – Συνεταιριστικές Μερίδες (άρθρο 3)

Προβλέπονται τα εξής για τα μέλη και τις συνεταιριστικές μερίδες μιας ΚΟΙΝΣΕΠ:

- ❖ Το κεφάλαιο της ΚΟΙΝΣΕΠ αποτελείται από ένα αριθμό ίσης αξίας μεριδίων (συνεταιριστικές μερίδες), ο αριθμός των οποίων και η ονομαστική τους αξία καθορίζονται από το καταστατικό της (παρ. 5).

²⁷ <http://epixeireite.duth.gr/?q=node/1789>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

- ❖ Η συμμετοχή των Νομικών Προσώπων επιτρέπεται μέχρι ποσοστού 1/3 του συνολικού κεφαλαίου. Δεν επιτρέπεται η συμμετοχή στο κεφάλαιο ΚΟΙΝΣΕΠ των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.), που υπάγονται σε αυτούς. Σε ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης μπορούν να συμμετέχουν Ν.Π.Δ.Δ., μετά από έγκριση του φορέα που τα εποπτεύει (παρ. 3).
- ❖ Η συμμετοχή σε ΚΟΙΝΣΕΠ ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα του μέλους - εταίρου, από μόνη της δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις. Σε αυτή την περίπτωση δεν μπορεί να παίρνει μέρος στη διανομή των κερδών (παρ. 4).
- ❖ Το κάθε μέλος της ΚΟΙΝΣΕΠ λαμβάνει τα μερίδια που αντιστοιχούν στην αξία της οικονομικής συνεισφοράς του, η οποία καταβάλλεται σε μετρητά (παρ. 7).
- ❖ Τα μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ διαθέτουν τουλάχιστον από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, σαν ελάχιστη χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης, το ύψος της οποίας ορίζεται ελεύθερα από το καταστατικό και είναι ίσο για όλα τα μέλη. Στο καταστατικό μπορεί να προβλέπεται η απόκτηση προαιρετικών μερίδων χωρίς δικαίωμα ψήφου (παρ. 6).
- ❖ Πέραν του ποσού που καταβάλλει για απόκτηση της συνεταιριστικής μερίδας, το μέλος της ΚΟΙΝΣΕΠ δεν έχει καμία άλλη ευθύνη έναντι των δανειστών της (παρ. 8).

Διοίκηση (άρθρο 6)

Η Διοίκηση της ΚΟΙΝΣΕΠ γίνεται από Διοικούσα Επιτροπή (Δ.Ε.), που εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μελών - μεριδιούχων της και αποτελείται από τουλάχιστον 3 μέλη (ο Πρόεδρος και άλλα 2 μέλη). Η Δ.Ε. συνεδριάζει τακτικά, τουλάχιστον μία φορά τον μήνα ή έκτακτα αν αυτό ζητηθεί από το 1/3 των μελών της. Η διάρκεια της θητείας της Δ.Ε. ορίζεται από το καταστατικό και δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 2 και μεγαλύτερη των 5 ετών.

Διανομή κερδών (άρθρο 7)

Ο νόμος προβλέπει ότι: τα κέρδη της ΚΟΙΝΣΕΠ δεν διανέμονται στα μέλη, τα μέλη αμείβονται μόνο αν είναι ταυτόχρονα και εργαζόμενοι, ποσοστό 5% ετησίως διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού, ποσοστό έως 35% διανέμεται στους εργαζομένους της επιχείρησης σαν κίνητρο παραγωγικότητας (bonus) σύμφωνα με τις προβλέψεις του καταστατικού και ποσοστό άνω του 60% διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Πόροι (άρθρο 8)

Οι πόροι της ΚΟΙΝΣΕΠ αποτελούνται από το κεφάλαιο της επιχείρησης, δωρεές τρίτων, έσοδα από την αξιοποίηση της περιουσίας της, έσοδα από την επιχειρηματική δραστηριότητά της, επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ή Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, έσοδα από άλλα προγράμματα, κεφάλαια από κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων, καθώς και κάθε άλλο έσοδο από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της σύμφωνα με το καταστατικό της.

Χρηματοδοτικά Εργαλεία, Οικονομικά Κίνητρα και Μέτρα Στήριξης (άρθρα 9 και 10)

Οι ΚΟΙΝΣΕΠ και οι ΚΟΙΣΠΕ του άρθρου 12 του Ν. 2716/1999:

1. Έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, το οποίο συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Άρθρου Δεύτερου του Ν. 3912/2011 (ΦΕΚ/Α/17), καθώς επίσης και από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης.
2. Δύνανται να εντάσσονται στο Νέο Επενδυτικό Νόμο 3908/2011 (ΦΕΚ/Α/8).

1.5.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (ΚΟΙΣΠΕ)

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης θεσπίστηκαν με το άρθρο 12 του Ν.2716/1999 του Υπουργείου Υγείας με τίτλο «*Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας*» σαν Ν.Π.Ι.Δ., με περιορισμένη ευθύνη των μελών τους, και αποτέλεσαν την πρώτη θεσμοθετημένη μορφή κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

Ο Νόμος 2716/1999 προβλέπει για τις ΚΟΙΣΠΕ τα εξής:

- Αποβλέπουν στην κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλουν στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια μέσω «ξεχωριστής» επιχειρηματικής δραστηριότητας.
- Αποτελούν μια ιδιαίτερη μορφή συνεταιρισμών, αφού έχουν ταυτόχρονα εμπορική ιδιότητα και αποτελούν Μονάδες Ψυχικής Υγείας, η ανάπτυξη και η εποπτεία των οποίων ανήκει στο Υπουργείο Υγείας και ασκείται από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας.

- ❑ Μπορούν να είναι ταυτόχρονα παραγωγικές, καταναλωτικές, προμηθευτικές, εμπορικές, μεταφορικές, τουριστικές, οικοδομικές, πιστωτικές, αναπτυξιακές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές μονάδες και να αναπτύσσουν οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα (αγροτική, κτηνοτροφική, μελισσοκομική, αλιευτική, δασική, βιομηχανική, παροχής υπηρεσιών, βιοτεχνική, ξενοδοχειακή, εμπορική, κοινωνικής ανάπτυξης).
- ❑ Η σύσταση των ΚΟΙΣΠΕ ρυθμίζεται από τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 1 του Ν.1667/1986 (ΦΕΚ/Α/196), χωρίς τον περιορισμό για υπογραφή του καταστατικού από εκατό (100) τουλάχιστον πρόσωπα, αν πρόκειται για καταναλωτικό συνεταιρισμό. Απαιτείται άδεια σκοπιμότητας, η οποία χορηγείται από τον Υπουργό Υγείας μετά από εξέταση του προτεινόμενου καταστατικού.
- ❑ Οι ΚΟΙΣΠΕ ιδρύονται από 15 τουλάχιστον άτομα, και μέλη τους μπορούν να γίνουν:
 - Άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, ηλικίας τουλάχιστον 15 ετών, σε ποσοστό τουλάχιστον 35% (α΄ κατηγορία μελών).
 - Επαγγελματίες ψυχικής υγείας, όπως εργοθεραπευτές, εκπαιδευτές κ.λπ., καθώς και δημόσιοι υπάλληλοι ή ψυχίατροι ή ψυχολόγοι του Ε.Σ.Υ., σε ποσοστό έως 45% (β΄ κατηγορία μελών).
 - Νομικά πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου (π.χ. Δήμοι, Κοινότητες, Γενικά Νοσοκομεία του Ε.Σ.Υ., Ψυχιατρικά Νοσοκομεία, Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία, Ν.Π.Ι.Δ. που έχουν αναπτύξει μονάδες Ψυχικής Υγείας κ.ά.) ή άλλα φυσικά πρόσωπα, ιδιώτες, σε ποσοστό έως 20% (γ΄ κατηγορία μελών).
- ❑ Οι ΚΟΙΣΠΕ έχουν έδρα τους το δήμο στον οποίο εδρεύει η διοίκησή τους. Η επωνυμία τους περιλαμβάνει υποχρεωτικά τον όρο ΚΟΙΣΠΕ και την έδρα. Σε κάθε Τομέα Ψυχικής Υγείας (Το.Ψ.Υ.) μπορεί να ιδρυθεί μόνο ένας ΚΟΙΣΠΕ.
- ❑ Το κεφάλαιο της ΚΟΙΣΠΕ αποτελείται από τις συνεταιριστικές μερίδες, που έχουν τα μέλη της. Κάθε μέλος εγγράφεται με μια υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, που καθορίζεται στο καταστατικό, και έχει το δικαίωμα να αποκτήσει και προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες. Η συνεταιριστική μερίδα είναι αδιαίρετη και ίση για όλα τα μέλη, για λόγους δημοκρατικής συμμετοχής και από κοινού λήψης αποφάσεων.
- ❑ Οι ψυχικά ασθενείς της α΄ κατηγορίας μελών μπορούν να παρέχουν εργασία στην ΚΟΙΣΠΕ και να αμείβονται ανάλογα με την παραγωγικότητά τους και το χρόνο

απασχόλησής τους, χωρίς να χάνουν εξαιτίας αυτής της εργασίας τους τυχόν συντάξεις γήρατος ή αναπηρίας ή επιδόματα πρόνοιας ή επιδόματα επανένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλια ή παροχές, που λαμβάνουν. Αν είναι ανασφάλιστοι, τότε ασφαλιζονται από την ΚΟΙΣΠΕ. Τα υπόλοιπα μέλη, εφόσον απασχοληθούν στην ΚΟΙΣΠΕ, δικαιούνται μόνο τις δαπάνες, στις οποίες υποβλήθηκαν λόγω της εργασίας τους στην ΚΟΙΣΠΕ.

☐ Τα όργανα διοίκησης των ΚΟΙΣΠΕ είναι:

- Η Γενική Συνέλευση, που αποτελείται από όλα τα μέλη της ΚΟΙΣΠΕ, αποτελεί το ανώτατο όργανό της και εποπτεύει και ελέγχει το Διοικητικό και το Εποπτικό Συμβούλιο της ΚΟΙΣΠΕ.
- Το Διοικητικό Συμβούλιο αποτελείται από επτά (7) τακτικά και ισάριθμα αναπληρωματικά μέλη, που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση, με την εξής σύνθεση: δύο μέλη από την α' κατηγορία μελών και πέντε μέλη από τις β' και γ' κατηγορίες μελών. Έχει τριετή θητεία και στις θέσεις Προέδρου, Γραμματέα και Ταμιά δεν μπορούν να εκλεγούν μέλη της α' κατηγορίας.
- Το Εποπτικό Συμβούλιο, στην περίπτωση που τα μέλη της ΚΟΙΣΠΕ είναι περισσότερα από είκοσι (20), αποτελείται από τρία (3) μέλη που εκλέγονται από τη Γ.Σ., και δεν μπορούν να προέρχονται από την α' κατηγορία μελών. Το ίδιο μέλος δεν μπορεί να μετέχει και στο Δ.Σ. και στο Ε.Σ. Το Ε.Σ. ελέγχει τις πράξεις του Δ.Σ. και την τήρηση των αποφάσεων της Γ.Σ. από το Δ.Σ.

☐ Οι οικονομικοί πόροι των ΚΟΙΣΠΕ προέρχονται από:

- Έσοδα από την άσκηση των δραστηριοτήτων των ΚΟΙΣΠΕ.
- Κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις χρήσης περιουσιακών στοιχείων.
- Επιχορήγηση από τον Τακτικό Κρατικό Προϋπολογισμό ή το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, αποκλειστικά για συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή Διεθνείς Οργανισμούς.
- Χρηματοδότηση από Εθνικούς, Ευρωπαϊκούς ή Διεθνείς Οργανισμούς, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και Αναπτυξιακά Προγράμματα.

☐ Το κεφάλαιο των ΚΟΙΣΠΕ αποτελείται από:

- Τις συνεταιριστικές μερίδες.

- Το τακτικό και το έκτακτο αποθεματικό.
- Τα ειδικά αποθεματικά, που είτε προβλέπονται από το νόμο σύστασης των ΚΟΙΣΠΕ, είτε αποφασίζονται από τη Γ.Σ.

1.6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ & ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, εξαιτίας των ιδιομορφιών τους, αντιμετωπίζουν διαφόρων τύπων ανάγκες, περιορισμούς, προβλήματα και εμπόδια, που πρέπει να ξεπεράσουν και που πηγάζουν από ιδιαιτερότητες σε νομικά θέματα, ελλείψεις αναφορικά με τα προσόντα και τις δυνατότητες των εργαζομένων τους, θέματα ιδιόμορφης διοίκησης και χρηματοοικονομικής διαχείρισης, έλλειψη γνώσεων και κατανόησης των διαθέσιμων εργαλείων και μεθόδων διαχείρισης.

Έτσι, σαν βασικά προβλήματα των κοινωνικών επιχειρήσεων θεωρούνται τα πιο κάτω²⁸:

- ❑ Το νομοθετικό πλαίσιο, που ισχύει κάθε φορά, δεν βοηθάει συνήθως τις δυνατότητες ανάπτυξής τους και με την πρόβλεψη συγκεκριμένων νομικών μορφών δυσκολεύει τα πεδία δράσης τους, οδηγώντας στην απώλεια ευκαιριών, που παρουσιάζονται.
- ❑ Υπάρχει συνήθως έλλειψη κατάλληλου επιχειρησιακού σχεδίου, με σαφή καθορισμό των λειτουργικών, οικονομικών και εμπορικών παραμέτρων, που είναι κρίσιμες για τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης.
- ❑ Δεν είναι εύκολη τις περισσότερες φορές η εύρεση κατάλληλης διοίκησης, που να διαθέτει την αναγκαία εμπειρία, τεχνογνωσία και ικανότητες. Επιπλέον, οι δομές επαγγελματικής κατάρτισης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας είναι ανεπαρκείς, με αποτέλεσμα να μην παράγονται ικανά στελέχη που να γνωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- ❑ Υπάρχει σε αρκετές περιπτώσεις χαμηλή ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και / ή υπηρεσιών, που παράγονται, με βάση τη σχέση τιμής / ποιότητας.
- ❑ Παρουσιάζεται έντονη αδυναμία προσέλκυσης στρατηγικών συμμάχων και διαμόρφωσης αποδοτικών εταιρικών σχέσεων, είτε με πρόσωπα (π.χ. εθελοντές) είτε

²⁸ http://www.diktyoall.gr/wp-content/uploads/2013/04/koinoniki_oikonomia_epixitita.pdf, πρόσβαση στις 10/04/2014.

με φορείς (π.χ. ΟΤΑ), εξαιτίας της ύπαρξης ανεπαρκούς πληροφόρησης σχετικά με τις δυνατότητες αλλά και τις ιδιαιτερότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων.

- ❑ Δεν υπάρχει επαρκής αξιοποίηση εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων, λόγω έλλειψης κατάλληλων γνώσεων και δεξιοτήτων.
- ❑ Αντιμετωπίζεται μεγάλη δυσκολία στην εξεύρεση χρηματοδοτικών πόρων, κυρίως μέσω δανεισμού από ιδιωτικές τράπεζες, αφού το κλασικό τραπεζικό σύστημα αποκλείει τις κοινωνικές επιχειρήσεις, θεωρώντας τις επισφαλείς πελάτες από πλευράς βιωσιμότητας και με αδυναμία εξασφάλισης εγγυήσεων.
- ❑ Το σημερινό μοντέλο ευημερίας που προωθεί τον καταναλωτισμό και την κερδοσκοπία αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην καθιέρωση και ανάπτυξη της κουλτούρας που υιοθετούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις.
- ❑ Δεν υπάρχει μεγάλη απορρόφηση στην αγορά εργασίας των ατόμων των ευπαθών ομάδων, που αντιμετωπίζουν συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, εξαιτίας της έλλειψης ευαισθητοποίησης και υποστήριξης προς τα άτομα αυτά.
- ❑ Δεν προβάλλονται ιδιαίτερα τα επιτεύγματα των κοινωνικών επιχειρήσεων, έτσι ώστε να δημιουργείται θετικό κλίμα για το θεσμό της κοινωνικής οικονομίας.
- ❑ Το φορολογικό πλαίσιο δεν παρέχει πλέον ιδιαίτερα φορολογικά κίνητρα, που θα μπορούσαν να ωθήσουν τη δραστηριοποίηση στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας.

Η ύπαρξη και ανεπαρκής αντιμετώπιση των πιο πάνω υπονομεύει τη βιωσιμότητα μιας κοινωνικής επιχείρησης και δημιουργεί κλίμα απογοήτευσης σε όσους (επιχειρηματίες, εργαζόμενους, εθελοντές κ.ά.) θα επιθυμούσαν να αναλάβουν πρωτοβουλίες στο χώρο²⁹.

1.7 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Διεθνώς, στο σύγχρονο επιστημονικό και ιδεολογικό-πολιτικό προβληματισμό κυριαρχούν δύο κεντρικές τάσεις (με πολλαπλές υποδιαιρέσεις) για τις επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας. Η μία τάση τις οριοθετεί με πολιτικά-ιδεολογικά κριτήρια, διανθισμένα με ηθικολογικές αξιακές κατηγορίες, όπως εντιμότητα, ειλικρίνεια, κοινωνική ευθύνη και μέριμνα για τους άλλους και αποσκοπεί στη διαμόρφωση όρων παράλληλης κοινωνίας και

²⁹ http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esta/T4/028/10277.pdf, πρόσβαση στις 10/04/2014.

οικονομίας μέσα στη σύγχρονη αστική κοινωνία, αντιμετωπίζοντάς τις σαν νησίδες αυτοδιαχείρισης και προπλάσματα για την τελική υπέρβαση της καπιταλιστικής αγοράς του ανταγωνισμού, του κέρδους, της καταστροφικής ανάπτυξης και της υπερκατανάλωσης. Η άλλη τάση βλέπει τους φορείς και τις δράσεις της κοινωνικής οικονομίας με πραγματικούς όρους, δηλαδή αυτούς της σύγχρονης καπιταλιστικής αγοράς που επιδιώκει την αντιμετώπιση κοινωνικών ζητημάτων δρώντας με όρους αγοράς (για παράδειγμα οι ΚΟΙΣΠΕ και οι ΚΟΙΝΣΕΠ στην ελληνική πραγματικότητα)³⁰.

Παρόλο που κάποιοι από τους υποστηρικτές της δεύτερης προσέγγισης μπορεί να τις αντιμετωπίζουν σαν διακριτικό και διακριτό μοντέλο υπονόμησης του συστήματος με σαφή ανταγοραία χαρακτηριστικά, στη χώρα μας κυριαρχεί σε πολλούς κοινωνικούς και πολιτικούς χώρους η κριτική άποψη που τις εγκυβεί σαν παίκτες ωραιοποίησης ή παραπληρωματικούς του συστήματος και μια έξυπνη διέξοδο και «δούρειο ίππο» του κυρίαρχου συστήματος για την υποκατάσταση του ρόλου και, στην ουσία, την υπονόμηση του παραδοσιακού Κράτους Πρόνοιας. Η κριτική αυτή ισχυρίζεται ότι, ενώ θεωρητικά η κοινωνική / αλληλέγγυα οικονομία έχει αντικαπιταλιστικές και αντικρατιστικές διαστάσεις, δεν έχει πλήρως ξεκαθαρίσει τους λογαριασμούς της ούτε με τον αγορα-κεντρικό ούτε με τον κρατο-κεντρικό τρόπο ρύθμισης και αντίθετα οι κοινωνικές επιχειρήσεις συχνά είναι κρατοστραφείς (αν όχι κρατικοδίαιτες) και ρέπουν, μέσω μιας εκδοχής της «πληθυντικής οικονομίας», στην ενίσχυση της «αγοραποίησης» της κοινωνίας ή στην εμπορευματοποίηση του κοινωνικού χώρου, αποσκοπώντας ουσιαστικά στον εμπλουτισμό και την άρδευση του καπιταλισμού, στο πλαίσιο μιας αναγκαίας μεταρρύθμισής του και προσαρμογής του στις σύγχρονες ανάγκες³¹. Έτσι, είναι πολλοί εκείνοι που συμπεραίνουν ότι η αλληλέγγυα οικονομία είναι απλά μία μορφή καπιταλισμού, που παίρνει την κοινωνική υπευθυνότητα στα σοβαρά και την εντάσσουν στις μεταρρυθμιστικές στρατηγικές επιβίωσης του καπιταλισμού – στρατηγικές που έχει χρησιμοποιήσει πολλές και με ιδιαίτερη επιτυχία στους δύο και κάτι αιώνες παρουσίας του³², προκειμένου να χειρίζεται την μη επίλυση των προβλημάτων του και να επιβιώνει από τις δυσλειτουργίες του³³. Αυτή η προκατάληψη, που συναντάται ιδιαίτερα στην αριστερά (ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ κ.ά.) και σε συγκεκριμένους τομείς της

³⁰ <http://www.avgi.gr/article/221359/koinoniki-oikonomia#>, πρόσβαση στις 03/06/2014.

³¹ <http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>, πρόσβαση στις 03/06/2014.

³² http://diastixo.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=977:oikonomia&catid=49:meletes-dokimias&Itemid=98, πρόσβαση στις 03/06/2014.

³³ <http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>, πρόσβαση στις 03/06/2014.

δεξιάς, από τη μια πλευρά δείχνει το μικρό βαθμό κατανόησής της από τις προοδευτικές κοινωνικές δυνάμεις, και από την άλλη πλευρά τις επιθετικές προσπάθειες των καπιταλιστικών δυνάμεων να οικειοποιηθούν την έννοια της αλληλεγγύης, συνδέοντάς την με την ιδέα της κοινωνικής υπευθυνότητας³⁴.

Επιπλέον, οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, που αναπτύσσονται κυρίως σε τοπικό επίπεδο, αντιμετωπίζονται από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης σαν την νεοφιλελεύθερης έμπνευσης κερκόπορτα της ιδιωτικοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων, δεδομένης της δύσκολης σημερινής οικονομικής κατάστασης που αυτοί αντιμετωπίζουν, λόγω της συνεχούς μείωσης της κρατικής επιχορήγησης, της νομοθετημένης απαγόρευσης προσλήψεων, της μεταβίβασης αρμοδιοτήτων της κεντρικής διοίκησης χωρίς αντίστοιχους πόρους, της αδυναμίας αύξησης των υπαρχόντων ή επιβολής νέων τοπικών φόρων στους δημότες που πλήττονται από την πρόσφατη έντονη οικονομική και κοινωνική κρίση κ.λπ.

Η ΠΟΕ-ΟΤΑ καταγγέλλει ότι μέσω των προγραμματικών συμβάσεων Δήμων και ΚΟΙΝΣΕΠ γίνεται εκχώρηση σε ιδιωτικά επιχειρηματικά συμφέροντα κοινωνικών δομών και βασικών υπηρεσιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (ΚΔΑΠ), τα ΚΔΑΠ - ΑμΕΑ, τα Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ), τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ), τα Κέντρα Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας και Λοιπά Κέντρα για άτομα με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες, οι Αθλητικοί Οργανισμοί (γήπεδα, κολυμβητήρια κ.ά.), τα προγράμματα «Μαζικού Αθλητισμού», πολιτιστικά κέντρα (δημοτικά θέατρα, ωδεία, μπάντες κ.λπ.), το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι», σχολικοί φύλακες και τροχονόμοι, μεταφορές μαθητών στα σχολεία, δημοτικά ιατρεία, προνοιακές παροχές, καθαριότητα, περιβάλλον, δημοτικά έργα κ.λπ. Επιπλέον, θεωρεί τις ΚΟΙΝΣΕΠ δήθεν Εταιρείες Κοινωνικού Σκοπού, που στόχο έχουν το κέρδος³⁵, και η προώθησή τους είναι πολιτική που πηγαίνει «χέρι - χέρι» με τις διαθεσιμότητες - απολύσεις των εργαζομένων, το πετσόκομμα των χρηματοδοτήσεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, το ισοπεδωτικό πάγωμα προσλήψεων στους Ο.Τ.Α., τη διάλυση εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων, την αντικατάστασή τους από «εξαρτημένους» εργαζόμενους χωρίς δικαιώματα και την εξώθηση των πρώην συμβασιούχων των δήμων σε ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα με πολύ λιγότερες

³⁴ http://amazonsday.blogspot.gr/2014/01/blog-post_18.html, πρόσβαση στις 03/06/2014.

³⁵ <http://www.aftodioikisi.gr/dimoi/poe-ota-oloklirotiko-xepoulima-ton-koinonikon-domon>, πρόσβαση στις 3/6/2014.

αποδοχές και σκληρότερες συνθήκες εργασίας³⁶ (θεωρώντας «πολιτική γραμμή» της μνημονιακής κυβέρνησης οι απολυμένοι εργαζόμενοι των Ο.Τ.Α. να συστήνουν ΚΟΙΝΣΕΠ)³⁷. Η ΠΟΕ-ΟΤΑ σε πρόσφατη ανακοίνωσή της με τίτλο «*Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις: Η Ταφόπλακα της Κοινωνικής Πολιτικής των Ο.Τ.Α.*» ισχυρίζεται ότι οι ΚΟΙΝΣΕΠ θα «τελειώσουν» την κοινωνική πολιτική και τις κοινωνικές δομές των ΟΤΑ, που θα παραχωρηθούν σε ιδιώτες³⁸.

Επιπλέον, διάφορες οργανώσεις εργαζομένων σε δήμους καταγγέλλουν τις ΚΟΙΝΣΕΠ σαν το άλλοθι των δημάρχων, προκειμένου να απαλλαγούν από το άγος της παροχής των κοινωνικών υπηρεσιών, που τόσο τους ταλαιπωρεί³⁹, και επιπρόσθετα σαν ένα ακόμα εργαλείο συγκρότησης και αναπαραγωγής πελατειακών και ευνοιοκρατικών σχέσεων, αφού οι δήμαρχοι επιλέγουν την υπηρεσία που θα δώσουν στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, οι ίδιοι οργανώνουν τη χρηματοδότηση και, κυρίως, αυτοί μετατρέπουν τον επισφαλή συμβασιούχο υπάλληλο σε «επιχειρηματία» μέτοχο επιχείρησης (που σε ένα χρόνο αν αλλάξει η σύμβαση με κάποιο φορέα λόγω ανταγωνισμού με άλλη ΚΟΙΝΣΕΠ θα βρεθεί ξεκρέμαστος)⁴⁰. Οι υπηρεσίες που παρέχονται μέσω των «κοινωνικών επιχειρήσεων» δεν είναι για όλους, ούτε για πάντα, αφού σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις λειτουργούν ανταποδοτικά στο όνομα της «βιωσιμότητάς» τους. Σε άλλες χώρες της ΕΕ, όπου έχουν ήδη δοκιμαστεί, μειώθηκε παραπέρα η κρατική επιχορήγηση προς τους δήμους και απολύθηκε προσωπικό τους, εμπορευματοποιήθηκαν έργα και υπηρεσίες προς τους δημότες, μεθοδεύτηκε η απαλλαγή του κράτους από την ευθύνη να προσφέρει υπηρεσίες στο λαό, που τις έχει ήδη πληρώσει μέσω άμεσης και έμμεσης φορολογίας. Θεωρούν ότι οι ΚΟΙΝΣΕΠ αποτελούν όχημα για εύρεση φτηνών εργαζομένων, δίχως δικαιώματα, ανακύκλωση της ανεργίας και αναδιανομή της φτώχειας, ενίσχυση αντιθέσεων, διάσπαση και κατακερματισμό των εργαζομένων, ενώ ταυτόχρονα, διευκολύνουν την είσοδο ιδιωτών σε κρίσιμες υπηρεσίες. Οι δημοτικές αρχές προωθούν τις ΚΟΙΝΣΕΠ όχι μόνο για να «ξεφορτωθούν» τομείς ιδιωτικοποιώντας τους, αλλά και για να τις χρησιμοποιήσουν ως μηχανισμό προσλήψεων και ενσωμάτωσης των πιο ευάλωτων στρωμάτων. Έτσι, ωθούν συμβασιούχους στην ίδρυση

³⁶ <http://www.aftodioikisi.gr/dimoi/poe-ota-oloklirotiko-xepoulima-ton-koinonikon-domon>, πρόσβαση στις 3/6/2014.

³⁷ http://www.epoli.gr/mataiwnei-eisodo-koinsep-dimo-eleysinas-a-63003.html?category_id=578, πρόσβαση στις 3/6/2014.

³⁸ <http://askota.gr/index.php/en/menu-anakoinoseis/menu-anak-poeota/752-anakoinosi-tis-poe-ota-gia-tis-koinsep>, πρόσβαση στις 3/6/2014.

³⁹ http://amazonsday.blogspot.gr/2014/01/blog-post_18.html, πρόσβαση στις 3/6/2014.

⁴⁰ <http://www.aplotaria.gr/social-cooperative-tsouxlis/>, πρόσβαση στις 3/6/2014.

ΚΟΙΝΣΕΠ, προωθώντας και με αυτόν τον τρόπο την ενίσχυση των αυταπατών ότι μπορεί να λύσουν οι άνεργοι τα εργασιακά τους προβλήματα με τη μετατροπή τους σε επιχειρηματίες. Παράλληλα, με τις ΚΟΙΝΣΕΠ, οι δήμοι απαλλάσσονται από τα όποια «βαρίδια» τούς δημιουργούν οι απευθείας προσλήψεις (διεκδίκηση μόνιμης και σταθερής εργασίας, μισθοί, συγκροτημένα δικαιώματα). Από την άλλη, στις ΚΟΙΝΣΕΠ εμπλέκονται διάφοροι επιτήδαιοι παράγοντες, είτε επιχειρηματικών συμφερόντων, είτε δημοτικών αρχών, οι οποίοι βέβαια και πρωτοστατούν στην ίδρυσή τους με προφανή σκοπό την αξιοποίησή τους για την ανάπτυξη, μεταξύ άλλων, επιχειρηματικής δράσης⁴¹.

Επιγραμματικά, οι κοινωνικές επιχειρήσεις βρίσκονται στο στόχαστρο της κριτικής ότι στηρίζονται στο κράτος (ενώ η ιστορική κοινωνική οικονομία διεκδικεί την πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία της από αυτό), απευθύνονται συχνά σε τρίτους «επωφελούμενους» μη εταίρους - μέλη (ενώ η ιστορική κοινωνική οικονομία παρέχει υπηρεσίες στα μέλη της), και διεκδικούν μια «πληθυντική» οικονομία και όχι την ριζική αντικατάσταση της καπιταλιστικής οικονομίας (όπως ήταν η αρχική - ιστορική βούληση της κοινωνικής οικονομίας)⁴². Επιπλέον, διάφορες παραλλαγές τους δεν γλυτώνουν, πέρα από την κριτική της απεμπόλησης της αρχικής ιστορικής ιδεολογίας (της κλασσικής κοινωνικής οικονομίας), από την γενικότερη αριστερή κριτική αφενός ως «σωσιβίου» του συστήματος και «μπαλώματος» ανάγκης (ως προς την θεσμοθετημένη διάστασή τους) και αφετέρου της αδυναμίας τους, ως φορέων της εναλλακτικής οικονομίας, να συστήσουν παραπέρα ένα χειραφετητικό αντισυστημικό πρόταγμα ατομικής και συλλογικής αυτονομίας.

⁴¹ <http://www.aplotaria.gr/tsouxlis-kke-koinsep/>, πρόσβαση στις 3/6/2014.

⁴² <http://www.iliosporoi.net/2013-02-18-14-45-36/2013-02-18-15-59-45/288-2010-03-13-20-29-49>, πρόσβαση στις 3/6/2014.

2 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Υπάρχουν διάφορες πηγές από όπου μπορούν να αντληθούν πληροφορίες για τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Η πιο σημαντική από αυτές είναι το Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, όπου τηρείται ο αντίστοιχος ηλεκτρονικός κατάλογός τους. Παρόλο όμως που ο κατάλογος είναι δημόσιος, δεν υπάρχει ακόμα σε ηλεκτρονική μορφή στον ιστότοπο του Υπουργείου στο διαδίκτυο, καθώς βρίσκεται στο στάδιο του σχεδιασμού και της οργάνωσής του. Ωστόσο, μετά από επικοινωνία με το Μητρώο, εδόθη ηλεκτρονικό αρχείο σε μορφή Excel για να χρησιμοποιηθεί για τους σκοπούς της εργασίας αυτής.

Άλλες πηγές πληροφόρησης είναι οι ιστότοποι των Ομοσπονδιών και των Ενώσεων των Κοινωνικών Επιχειρήσεων, καθώς και διάφοροι ιστότοποι που αναφέρονται στον τρίτο τομέα και στις οργανώσεις του και «ανεβάζουν» στατιστικά στοιχεία, τα οποία, αν και δεν συμφωνούν μεταξύ τους, κάνουν ευρέως προσβάσιμο πολύτιμο πληροφοριακό υλικό. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν στοιχεία και από τέτοιου τύπου πηγές πληροφόρησης, σε μια προσπάθεια να γίνει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη καταγραφή των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στην Ελλάδα.

2.1 ΓΕΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Έχει συσταθεί **Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας**, το οποίο αποτελεί βιβλίο που τηρείται σε ηλεκτρονική μορφή. Το μητρώο τηρείται στο Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Η πρόσβαση σε αυτό γίνεται ατελώς από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο και αποτελείται από τα εξής επιμέρους μητρώα:

α) *Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας*: σε αυτό εγγράφονται υποχρεωτικά οι ΚΟΙΝΣΕΠ, οι οποίες συστήνονται με βάση το Νόμο 4019/2011 και οι ΚΟΙΣΠΕ του Νόμου 2716/1999.

β) **Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας:** εγγράφονται προαιρετικά οι υφιστάμενες νομικές μορφές, οι οποίες πληρούν σωρευτικά τα παρακάτω κριτήρια (όπως αυτά παρουσιάζονται στον ιστότοπο <http://www.keko.gr/el/Pages/page2.aspx>):

1. Έχουν ως αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την κοινωνική ωφέλεια μέσω της παραγωγής αγαθών ή της παροχής υπηρεσιών συλλογικού και κοινωνικού χαρακτήρα.
2. Αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου.
3. Εφαρμόζουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων.
4. Έχουν αυτονομία στη διοίκηση και διαχείριση των δραστηριοτήτων τους.
5. Προβλέπουν τη χρησιμοποίηση των κερδών τους για τους καταστατικούς σκοπούς τους και δευτερευόντως τη δυνατότητα περιορισμένης διανομής κερδών αυτών.
6. Λειτουργούν με βάση την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.
7. Οι δραστηριότητές τους εντάσσονται αποκλειστικά σε μία από τις τρεις κατηγορίες ΚΟΙΝΣΕΠ, ήτοι Ένταξης, Κοινωνικής Φροντίδας ή Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού.
8. Αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους τουλάχιστον επί μία τριετία πριν από την υποβολή της αίτησης εγγραφής στο Μητρώο.

Οι Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας που εγγράφονται στο Ειδικό Μητρώο, μπορούν να χρηματοδοτούνται από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (Ε.Τ.Ε.ΑΝ.) και εντάσσονται στο Νόμο 3908/2001 που αφορά στην «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή».

Οι ΚΟΙΝΣΕΠ (καθώς και οι ΚΟΙΣΠΕ) έχουν πρόσβαση στο Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, καθώς και στο Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Επίσης, δύνανται να εντάσσονται στον Ν. 3908/2011. Με την εγγραφή τους στα επιμέρους Μητρώα, οι ενδιαφερόμενοι φορείς έχουν δυνατότητα πρόσβασης στα χρηματοδοτικά εργαλεία του άρθρου 9 του Ν. 4019/2011.

Από μια πρώτη προσπάθεια χαρτογράφησης στην Ελλάδα, προκύπτει ότι οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί είναι κοινωνικού και παραγωγικού σκοπού. Η μεγαλύτερη κινητικότητα σύστασης τέτοιων επιχειρήσεων εντοπίζεται στους Νομούς Αττικής, Δωδεκανήσου, Θεσσαλονίκης, Έβρου, Αρκαδίας, Κορινθίας και Αχαΐας. Έχουν

κατά μέσο όρο περίπου 10 μέλη, σε ποσοστό περίπου 4% περιλαμβάνουν σαν μέλη τους Ν.Π.Δ.Δ./ Ν.Π.Ι.Δ. και σε ποσοστό περίπου 18% έχουν συνάψει (προγραμματική) σύμβαση συνεργασίας με δημόσιο ή δημοτικό φορέα. Καμία από τις επιχειρήσεις δεν έχει λάβει δάνειο από τράπεζα, ενώ σε ένα μεγάλο ποσοστό βρήκαν υποστήριξη από τον δήμο της περιοχής τους, ο οποίος και τους παραχώρησε κτιριακή υποδομή⁴³.

Στο Παράρτημα ΙΙ παρατίθεται ο πλέον πρόσφατος κατάλογος (στοιχεία 30/12/2013) με τις εγγεγραμμένες επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας. Από τα δεδομένα αυτά προκύπτουν τα εξής:

- Έχει εγκριθεί η εγγραφή στο μητρώο του υπουργείου εργασίας 368 κοινωνικών επιχειρήσεων με ένα αριθμό μελών που ανέρχεται συνολικά σε 3563 άτομα.
- 350 είναι ΚΟΙΝΣΕΠ, εκ των οποίων:
 - 6 είναι ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης
 - 57 είναι ΚΟΙΝΣΕΠ Κοινωνικής Φροντίδας
 - 287 είναι ΚΟΙΝΣΕΠ Παραγωγικού και Συλλογικού Σκοπού
- 6 είναι ΚΟΙΣΠΕ
- 12 ανήκουν στους Άλλους Φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας (ΑΦΚΟ)
- 155 έχουν έδρα στον Νομό Αττικής
- 39 έχουν έδρα στο Νομό Θεσσαλονίκης
- 174 έχουν έδρα στην ευρύτερη επικράτεια
- 15 περιλαμβάνουν και συμμετοχή Ν.Π.Ι.Δ./ Ν.Π.Δ.Δ.

2.2 ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ (ΕΥΚΕΚΟ)

Η Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία του Υπουργείου Εργασίας έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες⁴⁴:

⁴³ <http://koinsep.org/doc/ependitis.pdf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.

⁴⁴ <http://www.keko.gr/el/Pages/default.aspx>, πρόσβαση στις 10/04/2014.

- ❑ Είναι αρμόδια για το σχεδιασμό, τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση όλων των αναγκαίων πολιτικών και ενεργειών που αποσκοπούν στην ανάπτυξη και την ενίσχυση της Κοινωνικής Οικονομίας.
- ❑ Αποτελεί Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης των Δράσεων του Άξονα Προτεραιότητας 4 «Πλήρης ενσωμάτωση του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού σε μια κοινωνία ίσων ευκαιριών» του Ε.Π. του Υπουργείου Εργασίας «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού».
- ❑ Ασκεί καθήκοντα Ειδικής Υπηρεσίας Ενσωμάτωσης των Αρχών της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας «EQUAL» στα επιχειρησιακά προγράμματα του Ε.Κ.Τ. της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013.

2.3 ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (ΠΕΣΚΟ)

Η Πανελλήνια Ένωση Συμπράξεων Κοινωνικής Οικονομίας (ΠΕΣΚΟ) είναι Ένωση Κοινωνικών Αναπτυξιακών Συμπράξεων, με μέλη της Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών που λειτουργούν ανά τη χώρα και έχουν σκοπό τη διαρκή υποστήριξη και ανάπτυξη των εθελοντικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται ήδη στους τομείς της κοινωνικής μέριμνας και αλληλεγγύης, της ενίσχυσης της απασχόλησης και καταπολέμησης της φτώχειας, της πολιτιστικής ανάπτυξης, της δια βίου μάθησης και της οικοανάπτυξης.

Η ΠΕΣΚΟ ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 2012 με νομική φυσιογνωμία Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρίας (ΑΜΚΕ) και έχει ως μέλη της, περισσότερες από 15 Συμπράξεις και Δίκτυα καθώς και πλειάδα άλλων εθελοντικών Οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας.

Η ΠΕΣΚΟ, ως σημαντικός φορέας στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία προϋποθέσεων εμπιστοσύνης για τη συνεργασία μεταξύ κρατικών ή κοινοτικών φορέων και Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών αναδεικνύοντας ζητήματα διαφάνειας, ελέγχου και ορθολογικής διαχείρισης ανθρώπινων και υλικών πόρων.

Αναπτύσσει συνεργασίες με Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδιωτικές εταιρείες και συλλογικές οργανώσεις προκειμένου να υλοποιήσει τους σκοπούς της. Σχεδιάζει, συμμετέχει σε ή εκπονεί Ευρωπαϊκά Προγράμματα. Εστιάζει στη δημιουργία υποδομών για την

«κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία» και την ενίσχυση της τοπικής απασχόλησης, καθώς και της περιφερειακής ανάπτυξης, με στόχο την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής⁴⁵.

Αναλυτικότερα, οι δραστηριότητες – ενέργειες της ΠΕΣΚΟ εστιάζονται στους εξής άξονες⁴⁶:

- Δημιουργία (υπο)δομών και εργαλείων για την κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία.
- Ενίσχυση της (τοπικής) απασχόλησης στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας.
- Προώθηση του εθελοντισμού και της δια βίου μάθησης.
- Προώθηση της βιώσιμης τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, των εναλλακτικών μορφών ενέργειας, της υγιεινής διατροφής και συνολικά της αειφόρου περιβαλλοντικής πολιτικής.
- Προστασία και προαγωγή της ανθρώπινης υγείας.
- Ενίσχυση θεσμών αλληλεγγύης και διασφάλιση κοινωνικής συνοχής.
- Ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Ενίσχυση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και τη διαρκή κατάρτιση.
- Εκπόνηση μελετών και ανάληψη πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της διεθνούς ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας.

Στις άμεσες προτεραιότητες στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας η ΠΕΣΚΟ εντάσσει τις ακόλουθες δράσεις:

- ✓ Δημιουργία βάσης δεδομένων και προγράμματος διαχείρισης γνώσης και διάδοσης τεχνογνωσίας για θέματα που απασχολούν τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.
- ✓ Σχεδιασμός και λειτουργία ενός οριζόντιου επικοινωνιακού συστήματος στο διαδίκτυο, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο για χρηστική ενημέρωση και διάδοση τεχνογνωσίας.
- ✓ Οργάνωση και συγκρότηση του εθελοντισμού ως προϋπόθεση κοινωνικού κεφαλαίου για την ίδρυση «ηθικής τράπεζας» και αναπτυξιακών εταιρειών νέου τύπου με

⁴⁵ <http://koinsep.org/doc/ependitis.pdf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.

⁴⁶ <http://www.diktioelassonas.gr/?p=6195#sthash.1XyV32mG.dpuf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.

επίκεντρο τις κοινωνικές συμπράξεις και την αλληλέγγυα οικονομία για την πράσινη ανάπτυξη.

Παράλληλα, η ΠΕΣΚΟ αναλαμβάνει ρόλο συμβουλευτικό, συντονιστικό και διαχειριστικό στην προώθηση προγραμμάτων και δράσεων που σχετίζονται με τους σκοπούς της και υλοποιούνται από τα μέλη της

Ιδρυτικά μέλη της ΠΕΣΚΟ είναι⁴⁷:

1. Το Δίκτυο Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων Θεσσαλίας.
2. Το Δίκτυο Συλλόγων – ΜΚΟ Αλμυρού.
3. Το Παρατηρητήριο Οργανώσεων Κοινωνίας των Πολιτών Κεντρικής Μακεδονίας.
4. Η ΑΜΚΕ «Ηράκλεια Ένωση Αττικής».
5. Η Αναπτυξιακή Κοινωφελής Σύμπραξη Σαρωνικού (Α.ΚΟΙ.Σ.ΣΑ.).
6. Το Δίκτυο Σύμπραξης Κοινωνίας Πολιτών Ν. Ηλείας.
7. Η Ηράκλεια Ένωση Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδας.
8. Η Κοινωνική Αναπτυξιακή Σύμπραξη Αττικής.
9. Η Αναπτυξιακή Κοινωνική Σύμπραξη Ιονίων Νήσων.
10. Το Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικής Οικονομίας (ΙΝΜΕΚΟ).
11. Το Δίκτυο «Περραιβία» (Δίκτυο Συλλόγων Επαρχίας Ελασσόνας & Αποδήμων).
12. Η ΑΜΚΕ «Άξιον Εστί».
13. Η Κοινωνική Αναπτυξιακή Σύμπραξη Αίγινας.
14. Το Πολιτιστικό Δίκτυο Κρήτης.
15. Η Απολλώνειος Ένωσης Δυτικής Ελλάδας.

2.4 ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (ΠΟΚΟΙΣΠΕ)

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (ΠΟΚΟΙΣΠΕ), η οποία αποτελεί το πρώτο επίσημα θεσμοθετημένο δευτεροβάθμιο όργανο

⁴⁷ http://tro-ma-ktiko.blogspot.gr/2012/10/blog-post_9266.html, πρόσβαση στις 10/04/2014.

Κοινωνικής Οικονομίας, ιδρύθηκε, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 15 του άρθρου 12 του Ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ/Α/96), στις 11 Φεβρουαρίου 2011 κατόπιν αποδοχής και ολικής ψήφισης των άρθρων του Καταστατικού της από 14 Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης. Η έδρα της Ομοσπονδίας είναι στην Αθήνα.

Βασικός σκοπός της είναι η γενικότερη εκπροσώπηση και ο συντονισμός των δραστηριοτήτων της κοινωνικοοικονομικής ενσωμάτωσης και της επαγγελματικής ένταξης ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Ειδικότερα μεταξύ των σκοπών της, όπως αναφέρεται στο καταστατικό της, είναι⁴⁸:

- ✚ Η προαγωγή των συμφερόντων των ΚΟΙΣΠΕ και η υποστήριξη τους σε θεσμικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.
- ✚ Η εκπροσώπηση των ΚΟΙΣΠΕ έναντι της Ελληνικής Πολιτείας και σε κάθε είδους συλλογικά, εθνικά, ευρωπαϊκά και διεθνή όργανα. Η συμμετοχή σε Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Ενώσεις, Οργανισμούς και Δίκτυα που επιδιώκουν παρεμφερείς σκοπούς με ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα της κοινωνικής οικονομίας, της ψυχικής υγείας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η συμμετοχή σε Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Επιτροπές, Συμβούλια, Συνδιασκέψεις, Εκθέσεις, Συνέδρια και εκδηλώσεις, που έχουν σχέση με τους επιδιωκόμενους από την Ομοσπονδία και τους ΚΟΙΣΠΕ σκοπούς.
- ✚ Η μελέτη, εξειδίκευση, προβολή και υποστήριξη των θεμάτων που ενδιαφέρουν και αφορούν τους ΚΟΙΣΠΕ και η συνεργασία, η αλληλοϋποστήριξη, η ενημέρωση και η πληροφόρηση μεταξύ των ΚΟΙΣΠΕ και η παροχή κάθε είδους υπηρεσιών υποστήριξης σε ειδικά ή γενικότερα θέματα που αυτοί αντιμετωπίζουν.
- ✚ Η υποστήριξη των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, καθώς και αυτών που αναπτύσσουν δευτερογενώς εν δυνάμει ψυχικά προβλήματα και η εμπέδωση των αρχών και στόχων της κοινοτικής ψυχιατρικής και της τομεοποίησης των υπηρεσιών ψυχικής υγείας στην Ελληνική Επικράτεια.
- ✚ Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων και υλοποίηση δράσεων υποστήριξης και αλληλεγγύης που θα κατατείνουν στην ενίσχυση των ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, στη

⁴⁸ <http://pokoispe.gr/site/Portals/0/ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΠΟΕΚΟΙΣΠΕ%2010-2-11final.pdf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.

διασφάλιση των δικαιωμάτων τους, στην καταπολέμηση του «στίγματος» και των προκαταλήψεων που συνοδεύουν τη ψυχική ασθένεια, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων κοινωνικού αποκλεισμού για τα άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

- ✚ Η ανάπτυξη σε συνεργασία με τους ΚΟΙΣΠΕ ή και αυτοτελώς, επιχειρηματικών – οικονομικών δραστηριοτήτων και ερευνητικών, επιστημονικών, μελετητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μη ανταγωνιστικών άμεσα ή έμμεσα προς αυτές των μελών με στόχο και το οικονομικό όφελος των ΚΟΙΣΠΕ και των μελών τους.
- ✚ Η προαγωγή της κοινωνικής, αλληλέγγυας οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας εν γένει και η υποστήριξη δραστηριοτήτων ηθικού εμπορίου και ηθικής επιχειρηματικής δράσης.

Μέλη της ΠΟΚΟΙΣΠΕ είναι οι εξής δεκαέξι (16) ΚΟΙΣΠΕ:

1. ΚΟΙΣΠΕ 1^ο Το.Ψ.Υ. ΑΤΤΙΚΗΣ «ΔΙΑΠΛΟΥΣ» (www.diaplous.eu).
2. ΚΟΙΣΠΕ 3^ο Το.Ψ.Υ. ΑΤΤΙΚΗΣ «ΚΛΙΜΑΞ PLUS» (www.koispe.org).
3. ΚΟΙΣΠΕ 5^ο Το.Ψ.Υ. ΑΤΤΙΚΗΣ «ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΟ» (www.koispehliotropio.gr).
4. ΚΟΙΣΠΕ 6^ο Το.Ψ.Υ. ΑΤΤΙΚΗΣ «ΕΙΚΟΝΑ» (www.imatzine.gr).
5. ΚΟΙΣΠΕ 9^ο Το.Ψ.Υ. ΑΤΤΙΚΗΣ «ΕΥ ΖΗΝ» (www.koispe-euzin.gr).
6. ΚΟΙΣΠΕ 10^ο Το.Ψ.Υ. ΑΤΤΙΚΗΣ «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ» (www.koispediadromes.gr).
7. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΑΡΤΑΣ – ΠΡΕΒΕΖΑΣ.
8. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΑΧΑΪΑΣ «ΦΑΡΟΣ» (www.koispeachaias.gr).
9. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (www.koispe-thess.gr).
10. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ (www.koispe.gr).
11. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΚΕΡΚΥΡΑΣ «ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ» (www.koispekerk.gr).
12. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ-ΖΑΚΥΝΘΟΥ «ΡΟΤΑ» (www.rotasocialcoop.gr).
13. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΠΙΕΡΙΑΣ.
14. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΦΩΚΙΔΑΣ «ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΛΙΚΑΣ» (www.koispefokidas.gr).
15. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΧΑΝΙΩΝ (www.koispechania.gr).
16. ΚΟΙΣΠΕ Το.Ψ.Υ. ΧΙΟΥ «ΩΡΙΩΝ» (www.kspechios.gr).

Στην ιστοσελίδα <http://pokoispe.gr/site/Portals/0/Files/odigos2020final3.pdf> υπάρχει ένας πλήρης οδηγός της ΠΟΚΟΙΣΠΕ με αναλυτική αναφορά στις δραστηριότητες των πιο πάνω δεκαέξι ΚΟΙΣΠΕ μελών της.

2.5 ΔΙΚΤΥΟ – ΚΟΙΝΣΕΠ

Ο ιστότοπος <http://koinsep.org/> με το διακριτικό τίτλο «*ΔΙΚΤΥΟ – Κοιν.Σ.Επ.*» αποτελεί μια ενημερωτική πύλη για τις δράσεις των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων όλης της Ελλάδας. Οι υπηρεσίες που παρέχει μεταξύ άλλων είναι οι παρακάτω:

- ❖ Συλλογή των προς υλοποίηση δράσεων και έρευνα για πιθανή ένταξή τους σε εθνικά, ευρωπαϊκά ή και διεθνή προγράμματα. Διερεύνηση πιθανότητας εξεύρεσης χορηγιών για την υλοποίηση των δράσεων.
- ❖ Με την προϋπόθεση της ύπαρξης χρηματοδοτικού πλαισίου, εκπόνηση των απαραίτητων μελετών, σύνταξη των φακέλων υποβολής προτάσεων, υποβολή, παρακολούθηση του φακέλου και διαχείριση του έργου μέχρι και την αποπληρωμή του.

Μια από τις υπόλοιπες υπηρεσίες του ιστότοπου είναι η ιστοσελίδα του http://koinsep.org/?page_id=1200, όπου παρουσιάζεται μια συνοπτική Πανελλαδική Χαρτογράφηση των ΚΟΙΝΣΕΠ. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά (ενημέρωση μέχρι τις 15/3/2014) υπάρχουν 415 ΚΟΙΝΣΕΠ σε όλη τη χώρα, οι οποίες κατανέμονται όπως φαίνεται στη συνέχεια (Πίνακες 2 & 3):

Χαρτογράφηση ανά κατηγορία

1. ΚΟΙΝΣΕΠ Επανάταξης – 8
2. ΚΟΙΝΣΕΠ Κοινωνικής Φροντίδας – 65
3. ΚΟΙΝΣΕΠ Παραγωγικού και Συλλογικού Σκοπού – 322

Πίνακας 1: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΑΙΑ ΚΟΙΝΣΕΠ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	23
Αττικής	172
Βορείου Αιγαίου	10
Δυτικής Ελλάδας	18
Δυτικής Μακεδονίας	4
Ηπείρου	4
Θεσσαλίας	31
Ιονίων Νήσων	5
Κεντρικής Μακεδονίας	52
Κρήτης	20
Νοτίου Αιγαίου	28
Πελοποννήσου	28
Στερεάς Ελλάδας	17

Πηγή: http://koinsep.org/?page_id=1200

Πίνακας 2: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΚΟΙΝΣΕΠ	ΝΟΜΟΣ	ΚΟΙΝΣΕΠ
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	2	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	4
ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	8	ΚΩ	16
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	3	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	3
ΑΡΤΑΣ	1	ΛΑΜΙΑ	1
ΑΤΤΙΚΗΣ	172	ΛΑΡΙΣΑΣ	7
ΑΧΑΪΑΣ	9	ΛΑΣΙΘΙ	1
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	2	ΛΕΣΒΟΥ	3
ΔΡΑΜΑΣ	7	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	11
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	2	ΞΑΝΘΗΣ	2
ΕΒΡΟΥ	1	ΠΕΙΡΑΙΑ	1
ΕΥΒΟΙΑΣ	2	ΠΙΕΡΙΑΣ	3
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	2	ΡΕΘΥΜΝΟΥ	6
ΗΛΕΙΑΣ	6	ΡΟΔΟΠΗΣ	4
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	11	ΡΟΔΟΥ	2
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	3	ΣΑΜΟΥ	1
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	1	ΣΕΡΡΩΝ	2
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	44	ΣΥΡΟΥ	1
ΙΚΑΡΙΑΣ	2	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	4
ΚΑΒΑΛΑΣ	9	ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	12
ΚΑΛΥΜΝΟΥ	3	ΦΛΩΡΙΝΗΣ	2
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	7	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	2
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	2	ΧΑΝΙΩΝ	2
ΚΟΖΑΝΗΣ	2	ΧΙΟΥ	4
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	3		

Σημείωση: Στον πιο πάνω Πίνακα 3 έχουν διατηρηθεί οι ονομασίες των νομών της χώρας που χρησιμοποιούνται στην ιστοσελίδα, αν και δεν αναφέρονται όλες με την επίσημη ονομασία.

Πηγή: http://koinsep.org/?page_id=1200

2.6 Ο ΙΣΤΟΤΟΠΟΣ <http://www.enallaktikos.gr>

Ο ιστότοπος <http://www.enallaktikos.gr> είναι ένας ανεξάρτητος κόμβος για την Αλληλέγγυα, Κοινωνική – Συνεργατική Οικονομία, την Αειφορία και την Κοινωνία των Πολιτών και επιχειρεί να συμβάλλει στην διάχυση της πληροφορίας, στον διάλογο, στην επικοινωνία, στην συνεννόηση, στην δικτύωση.

Στον ιστότοπο καταγράφεται η δράση περισσότερων από 3.000 άτυπων ή θεσμοθετημένων οργανώσεων, κινήσεων, ομάδων και δομών δημιουργώντας ένα ανοιχτό θησαυροφυλάκιο ρηξικέλευθων ιδεών, κοινωνικής ευρηματικότητας, εφευρετικότητας και καινοτομίας, που μετεξελίσσονται με γρήγορους ρυθμούς σε διευρυμένα δίκτυα κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Αναλυτικότερα, στο [enallaktikos.gr](http://www.enallaktikos.gr) υπάρχει:

- ✓ Ηλεκτρονική αναζήτηση Δικτύων (δεξιά στην πρώτη σελίδα), όπου εύκολα και γρήγορα μέσω google maps εντοπίζεται η διεύθυνση όλων των κοινωνικών δικτύων ανά κατηγορία ή ανά περιφέρεια, περιφερειακή ενότητα και Δήμο, με βάση την διοικητική διαίρεση του Καλλικράτη. Για κάθε δίκτυο ή δομή υπάρχει μια παρουσίαση με κείμενο, φωτογραφίες, βίντεο. Μ' ένα κλικ μπορείς γίνει σύνδεση με την ιστοσελίδα, το facebook ή το twitter του κάθε δικτύου.
- ✓ Agenda με όλες τις εναλλακτικές εκδηλώσεις ανά κατηγορία σε κάθε πόλη και γειτονιά. Οι περισσότερες είναι δωρεάν.
- ✓ Χαριστικό - Ανταλλακτικό Ηλεκτρονικό Δίκτυο: όπου μπορεί κανείς να χαρίσει ότι δεν έχει ανάγκη και να ανταλλάξει ότι θέλει δωρεάν, χωρίς την μεσολάβηση του ιστότοπου.
- ✓ Εναλλακτικές ειδήσεις σε συνεχή ροή.
- ✓ Αρθρογραφία.
- ✓ Multimedia, βιβλιογραφία και καινοτόμες ιδέες κ.ά.

Από τα άφθονα στοιχεία για τα δίκτυα αλληλεγγύης που υπάρχουν στον ιστότοπο, αντλήθηκαν τα πιο κάτω στοιχεία για τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας:

- ❖ Στατιστικά στοιχεία για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στους Πίνακες 4-7, που ακολουθούν στη συνέχεια.

- ❖ Αναλυτικές πληροφορίες για την καθεμία εκ των ΚΟΙΝΣΕΠ στην ιστοσελίδα http://www.enallaktikos.gr/kg15el_koinwnikes-synetairistikes-epixeiriseis_t162.html.
- ❖ Αναλυτικές πληροφορίες για την καθεμία εκ των ΚΟΙΣΠΕ στην ιστοσελίδα http://www.enallaktikos.gr/kg15el_koinwnikoi-synetairismoι-periorismenis-eythynis_t163.html.
- ❖ Οι καταγεγραμμένες στον ιστότοπο ΚΟΙΝΣΕΠ είναι 234, που κατανέμονται ως εξής (Πίνακες 4 & 5):

Πίνακας 3: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΟΙΝΣΕΠ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Αττικής	101
Δυτικής Μακεδονίας	4
Νοτίου Αιγαίου	22
Κρήτης	12
Πελοποννήσου	17
Κεντρικής Μακεδονίας	29
Βορείου Αιγαίου	6
Στερεάς Ελλάδας	4
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	11
Δυτικής Ελλάδας	13
Θεσσαλίας	8
Ιονίων Νήσων	3
Ηπείρου	4

Πηγή: <http://www.enallaktikos.gr>

Πίνακας 4: Χαρτογράφηση ΚΟΙΝΣΕΠ ανά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΚΟΙΝΣΕΠ	ΝΟΜΟΣ	ΚΟΙΝΣΕΠ
Κεντρικού Τομέα Αθηνών	16	Περίας	3
Βορείου Τομέα Αθηνών	16	Ικαρίας	1
Δυτικού Τομέα Αθηνών	21	Χίου	2
Νοτίου Τομέα Αθηνών	29	Σάμου	1
Πειραιώς	7	Λέσβου	2
Νήσων	3	Φθιώτιδας	1
Δυτικής Αττικής	2	Βοιωτίας	2
Ανατολικής Αττικής	7	Ευβοίας	1
Φλώρινας	1	Δράμας	4
Κοζάνης	3	Καβάλας	3
Τήνου	1	Ροδόπης	2
Κω	15	Έβρου	1
Νάξου	2	Ξάνθης	1
Ρόδου	2	Ηλείας	3
Καλύμνου	2	Αιτωλοακαρνανίας	2
Χανίων	6	Αχαΐας	8
Λασιθίου	1	Τρικάλων	1
Ηρακλείου	5	Σποράδων	1
Αργολίδας	7	Μαγνησίας	2
Κορινθίας	3	Λάρισας	4
Λακωνίας	3	Ζακύνθου	2
Μεσσηνίας	2	Κέρκυρας	1
Αρκαδίας	2	Θεσπρωτίας	1
Θεσσαλονίκης	23	Ιωαννίνων	2
Σερρών	2	Άρτας	1
Χαλκιδικής	1		

Πηγή: <http://www.enallaktikos.gr>

- ❖ Οι καταγεγραμμένες στον ιστότοπο ΚΟΙΣΠΕ είναι 29, που κατανέμονται ως εξής (Πίνακες 6 & 7):

Πίνακας 5: Χαρτογράφηση ΚΟΙΣΠΕ ανά Περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΟΙΣΠΕ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Αττικής	14
Κρήτης	2
Θεσσαλίας	1
Νοτίου Αιγαίου	1
Ιονίων Νήσων	2
Ηπείρου	1
Στερεάς Ελλάδας	1
Δυτικής Ελλάδας	1
Κεντρικής Μακεδονίας	4
Βορείου Αιγαίου	1
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	1

Πηγή: <http://www.enallaktikos.gr>

Πίνακας 6: Χαρτογράφηση ΚΟΙΣΠΕ ανά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΚΟΙΣΠΕ
Δυτικής Αττικής	1
Δυτικού Τομέα Αθηνών	2
Κεντρικού Τομέα Αθηνών	10
Βόρειου Τομέα Αθηνών	1
Ρεθύμνου	1
Χανίων	1
Μαγνησίας	1
Καλύμνου	1
Κέρκυρας	1
Κεφαλληνίας	1
Άρτας	1
Φωκίδας	1
Αχαΐας	1
Θεσσαλονίκης	1
Πιερίας	3
Χίου	1
Καβάλας	1

Πηγή: <http://www.enallaktikos.gr>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ/ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την εργασία αυτή και την ανάλυση, που προηγήθηκε, μπορούν να διατυπωθούν επιγραμματικά κάποια συμπεράσματα:

- ✚ Η Κοινωνική Οικονομία υπάρχει και λειτουργεί σε διάφορες μορφές και εκφράσεις για περισσότερα από 200 χρόνια και έχει να παρουσιάσει σαν επιτεύγματά της τη δημιουργία οικονομικής αξίας, θέσεων εργασίας και ευκαιριών κοινωνικής ενσωμάτωσης.
- ✚ Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι η πιο σημαντική έκφραση του τομέα της κοινωνικής οικονομίας. Χωρίς να υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, σε διεθνές επίπεδο τα κυριότερα χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων γίνονται ευρέως αποδεκτά. Το πιο σημαντικό από αυτά θεωρείται η επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση με αντικείμενο την επίτευξη κοινωνικών στόχων.
- ✚ Η κοινωνική οικονομία καλύπτει περίπου το 10% της ευρωπαϊκής οικονομίας και δραστηριοποιούνται χιλιάδες επιτυχημένες κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη και στον κόσμο, ασκώντας ισάξια οικονομικό και κοινωνικό έργο. Στην Ελλάδα, ο τρίτος τομέας δεν είναι τόσο ανεπτυγμένος, αλλά οι επιπτώσεις της πρόσφατης οικονομικής, κοινωνικής και ανθρωπιστικής κρίσης έχουν δώσει έντονη ώθηση στη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και, με την βοήθεια και του πρόσφατου θεσμικού πλαισίου που υποστηρίζει με κίνητρα και διευκολύνσεις τη δημιουργία βιώσιμων συνεταιριστικών επιχειρήσεων, διαφαίνονται νέες προοπτικές που πιθανότατα θα πετύχουν σημαντικά αποτελέσματα, αξιοποιώντας μάλιστα τις τοπικές κοινωνίες και δομές τους.
- ✚ Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργήσουν σε όλους τους τομείς των παραγωγικών δραστηριοτήτων και αντιμετωπίζουν σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους. Σε αντίθεση με την ιεραρχική δομή του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, οι επιχειρήσεις του τρίτου τομέα λειτουργούν δημοκρατικά και συλλογικά, προωθώντας την ίση συμμετοχή των μελών τους στη λήψη των αποφάσεων. Τα σημαντικότερα κίνητρα για τη δραστηριοποίηση στις κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν η διάθεση

για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων των μελών τους και η επιθυμία για προσφορά στην κοινότητα.

- ✚ Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, αν και αξιοποιούν εργαλεία του ιδιωτικού τομέα για την αποτελεσματικότερη διοίκησή τους, δεν έχουν σαν κύριο σκοπό τους την μεγιστοποίηση του κέρδους, αλλά αντίθετα δίνουν προτεραιότητα στην επανεπένδυση των κερδών για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της επιχείρησης, τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και την υποστήριξη κοινωνικών σκοπών, διανέμοντας ένα μικρό ποσοστό στα μέλη τους.
- ✚ Μεταξύ των καινοτομιών των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι η χρησιμοποίηση συνδυασμού αμειβόμενης και εθελοντικής εργασίας, η επικέντρωση σε συγκεκριμένες περιοχές, η εκμετάλλευση των τοπικών παραγωγικών πλεονεκτημάτων και η απασχόληση του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Επιλέγουν, μάλιστα, σημαντικό ποσοστό του προσωπικού τους από το χώρο των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, με γνώμονα την ενσωμάτωση ανέργων και κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων.
- ✚ Η δράση των κοινωνικών επιχειρήσεων μπορεί να οδηγήσει σε πλήθος ωφελειών για τις τοπικές κοινωνίες όπου ενεργοποιούνται: μείωση της ανεργίας, παροχή κατάρτισης για τους ανειδίκευτους, ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων και ικανοτήτων, εργασιακή ενσωμάτωση κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων, παραγωγή προϊόντων με κοινωνικά κριτήρια, παροχή αποτελεσματικότερων κοινωνικών υπηρεσιών, αξιοποίηση αναξιοποίητων τοπικών πόρων και περιουσιών, κάλυψη κενών που δεν μπορεί ή δεν θέλει να καλύψει ο δημόσιος ή ο ιδιωτικός τομέας κ.ά.
- ✚ Προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική αποτελεσματικότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων και να μπορέσουν να ξεφύγουν από τη γνωστή παθογένεια των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, πρέπει να υιοθετούνται οι εμπειρίες και οι καλές πρακτικές της οικονομίας της αγοράς, έτσι ώστε να μπορούν να έχουν τις δυνατότητες να επιτελέσουν το κοινωνικό τους αντικείμενο. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις οφείλουν στον εαυτό τους και στο θεσμό της κοινωνικής οικονομίας να αξιοποιήσουν όλα τα εργαλεία και τις ευκαιρίες που μπορούν να υπάρξουν, προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιτυχημένη λειτουργία και την ανάπτυξή τους.

- ✚ Εκείνο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως και για κάθε άλλη επιχειρηματική δραστηριότητα, οι πιο ασφαλείς προϋποθέσεις για την επιτυχία είναι το όραμα, η δέσμευση και η ανταγωνιστικότητα που θα εξασφαλίσουν στο εγχείρημα τα μέλη και οι εργαζόμενοι σε αυτές.
- ✚ Όσον αφορά την καταγραφή των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, είναι γεγονός ότι υπάρχουν πολλές πηγές πληροφόρησης, τόσο έντυπες όσο και στο διαδίκτυο, που είναι αφιερωμένες στις δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας και των επιχειρήσεών της. Όπως, όμως εντοπίστηκε και στο κύριο μέρος της εργασίας, υπάρχει έλλειψη οργανωμένων δεδομένων, αποτελεσματικού ελέγχου και ολοκληρωμένης και αξιόπιστης πληροφόρησης. Μια πιο οργανωμένη προσπάθεια αποτελεί το Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας στο Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης, όπου πρέπει να καταγράφονται υποχρεωτικά οι ΚΟΙΝΣΕΠ και οι ΚΟΙΣΠΕ και προαιρετικά οι υπόλοιποι φορείς της κοινωνικής οικονομίας (ΑΦΚΟ). Δεδομένου όμως ότι στο μητρώο έχουν εγγραφεί περίπου 370 επιχειρήσεις σε ένα σύνολο άνω των 3000 φορέων που δραστηριοποιούνται (ενώ συνεχώς δημιουργούνται και νέες δομές), δείχνει την έλλειψη και την προσπάθεια που πρέπει να καταβληθεί από όλους τους συμμετέχοντες στον τρίτο τομέα της οικονομίας.
- ✚ Ένα ακόμα πιο σημαντικό θέμα, που πρέπει να αντιμετωπιστεί σύντομα, είναι η ανάγκη δημιουργίας βάσης δεδομένων και κατάλληλων εργαλείων που θα αξιολογούν την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων και της συμβολής τους στην τοπική ανάπτυξη, στις ευπαθείς ομάδες και στις υποβαθμισμένες περιοχές της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Καμινάρη - Κλήμη, Ολυμπία & Παπαγεωργίου, Κωνσταντίνος Λ., (2010), *Κοινωνική οικονομία - Μια πρώτη προσέγγιση*, Ελληνοεκδοτική, Αθήνα.
2. Κασσαβέτης, Δημοσθένης, Κώστας, Αντώνιος, Σωτηροπούλου, Ελένη – Χριστίνα, Νασιούλας, Ιωάννης, Στραβοσκούφης, Θανάσης, Γεώργιας, Κώστας, Οικονόμου, Χαράλαμπος, Σουλιώτης, Κυριάκος, (2013), *Κοινωνική οικονομία - Θεωρία, εμπειρία και προοπτικές, επιμέλεια: Κωνσταντίνος Γεώργιας*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
3. Κιντής, Σταύρος, (2004), *Δίκαιο Συνεταιρισμών, I, Εισαγωγή – Γενικό μέρος*, έκδοση δ', Αθήνα.
4. Νικολόπουλος, Τάκης & Καπογιάννης, Δημήτρης, (2013), *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία - Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*, Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
5. Παπαγεωργίου, Κ., (2004), *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική*, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
6. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, (1993), *Συνεταιρισμοί*, τόμος 56, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. http://amazonsday.blogspot.gr/2014/01/blog-post_18.html, πρόσβαση στις 03/06/2014.
2. http://amazonsday.blogspot.gr/2014/01/blog-post_18.html, πρόσβαση στις 3/6/2014.
3. <http://askota.gr/index.php/en/menu-anakoinoseis/menu-anak-poeota/752-anakoinosi-tis-poe-ota-gia-tis-koinsep>, πρόσβαση στις 3/6/2014.
4. http://diastixo.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=977:oikonomia&catid=49:meletes-dokimia&Itemid=98, πρόσβαση στις 03/06/2014.
5. <http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>, πρόσβαση στις 03/06/2014.
6. <http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>, πρόσβαση στις 03/06/2014.

7. <http://epixeireite.duth.gr/?q=node/1789>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
8. <http://koinsep.gr/social-cooperative-enterprise>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
9. <http://koinsep.org/doc/ependitis.pdf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.
10. http://moke.teiser.gr/docs/odhgos_koin_epix.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.
11. <http://pokoispe.gr/site/Portals/0/ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΠΟΕΚΟΙΣΠΕ%2010-2-11final.pdf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.
12. http://tro-ma-ktiko.blogspot.gr/2012/10/blog-post_9266.html, πρόσβαση στις 10/04/2014.
13. <http://www.aftodioikisi.gr/dimoi/poe-ota-oloklirotiko-xeroulima-ton-koinonikon-domon>, πρόσβαση στις 3/6/2014.
14. <http://www.aftodioikisi.gr/dimoi/poe-ota-oloklirotiko-xeroulima-ton-koinonikon-domon>, πρόσβαση στις 3/6/2014.
15. <http://www.aplotaria.gr/social-cooperative-tsouxlis/>, πρόσβαση στις 3/6/2014.
16. <http://www.aplotaria.gr/tsouxlis-kke-koinsep/>, πρόσβαση στις 3/6/2014.
17. <http://www.avgi.gr/article/221359/koinoniki-oikonomia#>, πρόσβαση στις 03/06/2014.
18. <http://www.diktioelassonas.gr/?p=6195#sthash.1XyV32mG.dpuf>, πρόσβαση στις 10/04/2014.
19. <http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/arxes.pdf>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
20. http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/Basikes_Ennoies.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.
21. http://www.diktyoall.gr/wp-content/uploads/2013/04/koinoniki_oikonomia_epixtita.pdf, πρόσβαση στις 10/04/2014.
22. http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esta/T4/028/10277.pdf, πρόσβαση στις 10/04/2014.
23. http://www.epoli.gr/mataiwnei-eisodo-koinsep-dimo-eleysinas-a-63003.html?category_id=578, πρόσβαση στις 3/6/2014.
24. <http://www.iliosporoi.net/2013-02-18-14-45-36/2013-02-18-15-59-45/288-2010-03-13-20-29-49>, πρόσβαση στις 3/6/2014.
25. <http://www.keko.gr/el/Pages/default.aspx>, πρόσβαση στις 10/04/2014.

26. <http://www.keko.gr/el/Pages/SocialEconomy.aspx>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
27. http://www.kollintzas.gr_ΦΑΚΕΛΟΣ_ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ_ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ_Υπόδειγμα_σημειώσεων_Λογιστική_Λογιστική_Εταιρειών_Συνεταιρισμοί_Θεωρία, πρόσβαση στις 10/4/2014.
28. <http://www.socialcooperatives.gr/page/16/95/economy>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
29. <http://www.socialcooperatives.gr/page/17/96/cooperatives>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
30. <http://www.socialcooperatives.gr/page/18/97/koinsep>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
31. <http://www.socialcooperatives.gr/page/30/110/greeklaws>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
32. <http://www.solon.org.gr/index.php/2008-07-15-19-59-01/85-2008-07-15-14-56-59/241--a-.html>, πρόσβαση στις 10/4/2014.
33. <https://enthemata.wordpress.com/2011/03/26/papadopoulos-2>, πρόσβαση στις 10/4/2014.

ΞΕΝΑ ΑΡΘΡΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. http://ica.coop/sites/default/files/media_items/ICA%20Blueprint%20-%20Final%20version%20issued%207%20Feb%202013.pdf, πρόσβαση στις 10/4/2014.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Ν. 2810/2000	Ν. 1667/1986	Ν. 2716/1999	Ν. 4019/2011
ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	N. 3147/2003, N. 3399/2005, N. 3508/2006, N. 3604/2007, N. 4015/2011, N. 4099/2012	N. 2166/1993, N. 2238/1994, N. 2515/1997, N. 2744/1999, N. 3109/2003, N. 3156/2003, N. 3283/2004, N. 3470/2006, N. 3483/2006, N. 3588/2007, N. 3601/2007, N. 3631/2008, N. 3693/2008, N. 3842/2010, N. 3867/2010, N. 3908/2011, N. 3912/2011, N. 4141/2013		Y.A. 221/2012, Y.A. 1360/2012, N. 4038/2012, N. 4052/2012, N. 4110/2013
ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	Οποιοσδήποτε κλάδος της αγροτικής οικονομίας: προμηθευτικοί, παραγωγικοί, μεταποιητικοί, πιστωτικοί, εμπορικοί, πολλαπλού σκοπού. Υπάγονται και οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί. Ποσοστό διάθεσης τουλάχιστον ογδόντα τοις εκατό (80%) της παραγωγής των αγροτικών προϊόντων που παράγουν τα μέλη του και διακινεί ο οικείος ΑΣ.	Εκτός αγροτικού τομέα: παραγωγικοί, καταναλωτικοί, προμηθευτικοί, πιστωτικοί, μεταφορικοί και τουριστικοί.	Κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα αναπτύσσοντας ταυτόχρονα παραγωγικές, καταναλωτικές, εμπορικές, προμηθευτικές, μεταφορικές, τουριστικές, οικοδομικές, πιστωτικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές μονάδες και οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα (αγροτική, κτηνοτροφική, μελισσοκομική, αλιευτική, δασική, βιομηχανική, βιοτεχνική, ξενοδοχειακή, εμπορική, παροχής υπηρεσιών, κοινωνικής ανάπτυξης.	Κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων, κοινωνική φροντίδα και συλλογικός-παραγωγικός σκοπός

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Ν. 2810/2000	Ν. 1667/1986	Ν. 2716/1999	Ν. 4019/2011
ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ	≥20 σε νησιά <3100 κατοίκων ≥10	≥15 για καταναλωτικούς >=100	≥15	≥7 για ένταξη, ≥5 για κοινωνική φροντίδα και παραγωγικό-συλλογικό σκοπό.
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΛΩΝ	Φυσικά πρόσωπα με πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα. Άλλοι αγροτικοί συνεταιρισμοί (ΑΣ). Οι ΑΣ <3% των φυσικών προσώπων-μελών.	Φυσικά πρόσωπα. Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου αν επιτρέπεται από το καταστατικό. Δεν επιτρέπονται μέλη άλλου συνεταιρισμού με την ίδια έδρα και τον ίδιο σκοπό.	Α Κατηγορία: Άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας ≥35 % , >15 ετών ανεξάρτητα από διάγνωση, στάδιο νόσου, διαμονή και δικαιοπρακτική ικανότητα. Β Κατηγορία: Επαγγελματίες ψυχικής υγείας ≤40 % Γ Κατηγορία: Λοιπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού/δημοσίου δικαίου ≤20 %	Ευάλωτες ομάδες >=40 %, περιλαμβάνουν όλες τις μορφές αναπηρίας, τους ανήλικους παραβάτες, αποφυλακισμένους, οροθετικούς, (απ-)εξαρτημένους,. Επιτρέπεται το 1/3 μελών να είναι μέλη νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Μόνο σε ΚΟΙΝΣΕΠ ένταξης επιτρέπεται η συμμετοχή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	≥30.000 Ευρώ	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.
ΜΕΡΙΔΕΣ	1 ίση και αδιαίρετη υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα και πρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες οι οποίες μπορούν να δίνουν μέχρι 3 δικαιώματα ψήφου συνολικά σε κάθε μέλος. Οι προαιρετικές μερίδες δεν δίνουν δικαιώματα ψήφου.	Υποχρεωτική και μέχρι 5 προαιρετικές , στους καταναλωτικούς έως 100 προαιρετικές και στους πιστωτικούς έως 1501 προαιρετικές εφόσον αποτελούν μέχρι το 2% του συνόλου των συνεταιριστικών μερίδων. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου απεριόριστο αριθμό προαιρετικών μερίδων. Οι προαιρετικές μερίδες δύνανται να δίνουν επιπλέον μέχρι 5 δικαιώματα ψήφου (ή μέχρι 2% του συνόλου των ψήφων) μόνο στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς.	Υποχρεωτική και μέχρι 5 προαιρετικές, Δεν ορίζεται το ύψος από το νόμο, απεριόριστες προαιρετικές για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.	Υποχρεωτική, δεν ορίζεται αριθμός και ύψος προαιρετικών μερίδων από το νόμο. Οι προαιρετικές μερίδες δεν δίνουν επιπλέον δικαιώματα ψήφου.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Ν. 2810/2000	Ν. 1667/1986	Ν. 2716/1999	Ν. 4019/2011
ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΕΥΘΥΝΗ	Περιορισμένη μέχρι το ποσό της υποχρεωτικής μερίδας ή των υποχρεωτικών μερίδων ή ακέραιο πολλαπλάσιο αυτών σύμφωνα με το καταστατικό.	Απεριόριστη ή περιορισμένη. Ίση ή πολλαπλάσια της μερίδας σύμφωνα με το καταστατικό.	Περιορισμένη, μέχρι το ποσό της μερίδας	Περιορισμένη, μέχρι το ποσό της μερίδας
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ	Σε άλλο μέλος ή σε τρίτο πρόσωπο που πληρεί τις προϋποθέσεις μέλους με έγκριση του ΔΣ	Σε άλλο μέλος ή σε τρίτο πρόσωπο που πληρεί τις προϋποθέσεις μέλους με έγκριση του ΔΣ	Γίνεται σε άλλο μέλος, χωρίς έγκριση ΔΣ Σε τρίτο πρόσωπο που πληρεί τις προϋποθέσεις μέλους με έγκριση ΔΣ.	Γίνεται σε άλλο μέλος, με υποχρεωτική έγκριση διοικούσας επιτροπής.
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	Τουλάχιστον μια φορά κατ' έτος. Αν ο ΑΣ έχει > 500 μέλη δίνεται η δυνατότητα για την εκλογή αντιπροσώπων.	Τουλάχιστον μια φορά κατ' έτος (το καταστατικό μπορεί να προβλέπει μέχρι δύο).	Τουλάχιστον μια φορά κατ' έτος.	Τουλάχιστον μια φορά κατ' έτος
ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΔΣ ≥5 άτομα, θητεία 4 έτη. Αν >20 άτομα τακτικό προσωπικό μη μέλη, συμμετέχει υποχρεωτικά εκπρόσωπος εργαζομένων σε αποφάσεις για θέματα εργαζομένων.	Εκλέγεται από τη Γ.Σ. (αν μέλη>1000, δίνεται η δυνατότητα για ψηφοδέλτια συνδυασμών και απλή αναλογική). Θητεία από 2 έως 4 έτη. Αν >20 άτομα τακτικό προσωπικό που δεν είναι μέλη, συμμετέχει εκπρόσωπος εργαζομένων στο ΔΣ Για πιστωτικούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα, το ΔΣ έχει 7 μέλη.	7 μέλη και 7 αναπληρωματικά, υποχρεωτικά 2 από Α Κατηγορία (απλώς όχι πλήρη δικαστική στέρωση), Ζετής θητεία, 1 φορά/μήνα.	Διοκούσα επιτροπή από ≥3 μέλη. Θητεία <5 έτη, 1 φορά/μήνα
ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	3μελές όργανο, εκλέγεται από τη ΓΣ	3μελές όργανο, εκλέγεται από τη ΓΣ. Δεν είναι υποχρεωτικό αν τα μέλη≤25 και σε πιστωτικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα.	Υποχρεωτικά αν μέλη ≥20, όχι μέλη Α Κατηγορίας, εκλέγεται από τη ΓΣ.	Δεν ορίζεται

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	N. 2810/2000	N. 1667/1986	N. 2716/1999	N. 4019/2011
ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΕΝΩΣΕΙΣ/ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ	Β' βαθμίδα: Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) και Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΚΑΣΟ), Γ' βαθμίδα: Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕΣΕ), Ανωτατη βαθμίδα: Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (Π.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.)	Β' βαθμίδα: Τουλάχιστον 5 αστικοί συνεταιρισμοί απαιτούνται για τη δημιουργία ένωσης συνεταιρισμών σε επίπεδο νομού, Γ' βαθμίδα: Ομοσπονδία, Δ' Βαθμίδα: Συνομοσπονδία συνεταιρισμών.	Β' βαθμίδα: Τουλάχιστον 5 ΚΟΙΣΠΕ απαιτούνται για τη δημιουργία ένωσης ΚΟΙΣΠΕ, Γ' βαθμίδα: Πανελλήνια Ομοσπονδία ΚΟΙΣΠΕ.	Μπορούν να συμπράττουν σε κοινοπραξίες και συνεταιρισμούς, ενώσεις και κεντρικές ενώσεις, καθώς και ευρωπαϊκούς συνεταιρισμούς ή ευρωπαϊκούς ομίλους.
ΤΑΚΤΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	≥10% των πλεονασμάτων ¹ πριν την αφαίρεση ποσών για τις προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες καθώς και τα κέρδη μετά φόρων. Όταν το τακτικό αποθεματικό =υποχρεωτικές μερίδες, παύει η κράτηση.	≥10% των καθαρών κερδών.	≥5% των κερδών	5% των κερδών
ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	Δεν ορίζεται	Σύμφωνα με το καταστατικό	Επιδοτήσεις , εισφορές νέων μελών	Δεν ορίζεται
ΔΙΑΝΟΜΗ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ- ΚΕΡΔΩΝ ¹	Μετά την κράτηση 10%, διανομή μόνο πλεονασμάτων στα μέλη ή ανάπτυξη συνεταιρισμού και άλλες εγκεκριμένες χρήσεις.	Από τα καθαρά κέρδη αφαιρούνται για τακτικά, έκτακτα, ειδικά αποθεματικά και τα υπόλοιπα διανέμονται στους εταίρους, τα μισά με βάση τις μερίδες και τα μισά με βάση τις συναλλαγές. Για καταναλωτικούς όχι διανομή>3/4 καθαρών κερδών.	Αν το καταστατικό δεν ορίζει διαφορετικά, μισά ανάλογα με μερίδες, μισά ανάλογα με την εργασία	Δεν προβλέπεται η διανομή κερδών, 5% αποθεματικό, 35% στους/στις εργαζόμενους/ες, 60% επανεπένδυση για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΑΝΑΣΦΑΛΙΣΤΩΝ ΜΕΛΩΝ	Δεν προβλέπονται ανασφάλιστα μέλη.	Δεν ορίζεται.	Σε εκκρεμότητα η απαλλαγή.	Ορίζεται η απαλλαγή.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Ν. 2810/2000	Ν. 1667/1986	Ν. 2716/1999	Ν. 4019/2011
ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΥΑΛΩΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	Δεν προβλέπεται.	Δεν προβλέπεται.	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΝΑΡΞΗΣ	Καταστατικό. Καταχώριση στο Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών του Ειρηνοδικείου στο οποίο υπάγεται η έδρα του συνεταιρισμού.	Καταστατικό. Καταχώριση στο Μητρώο του Ειρηνοδικείου στο οποίο υπάγεται η έδρα του συνεταιρισμού.	Καταστατικό, Έγκριση Σκοπιμότητας από Υπουργείο Υγείας, Ειρηνοδικείο	Καταστατικό (υπάρχει πρότυπο), Εγγραφή στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ	Φορολογικά κίνητρα για τις συγχωνεύσεις των ΑΣ.	Φορολόγηση κερδών όπως σε όλες τις επιχειρήσεις, ήμισυ των τελών ίδρυσης και τροποποίησης καταστατικού, αφορολόγητες πρώτες ύλες για μεταποιητικούς-εξαγωγικούς συνεταιρισμούς.	Απαλλαγή από φόρο εισοδήματος, Απαλλαγή από κρατήσεις υπέρ τρίτων όταν το δημόσιο προμηθεύεται αγαθά/υπηρεσίες από ΚΟΙΣΠΕ.	Κατάργηση προβλεπόμενων φοροαπαλλαγών.
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	Δεν προβλέπονται ειδικά εργαλεία. Οι συγχωνευόμενες δευτεροβάθμιες Ενώσεις ενισχύονται εφάπαξ με ποσό μέχρι τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, για την κάλυψη αποζημιώσεων, εισφορών και δαπάνες μελετών εξυγίανσης.	Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων, Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας & Ανάπτυξης.	Επιχορήγηση από τον τακτικό κρατικό προϋπολογισμό ή το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων αποκλειστικά για συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή διεθνείς οργανισμούς. Χρηματοδότηση από εθνικούς οργανισμούς, το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, αναπτυξιακά προγράμματα, καθώς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή διεθνείς οργανισμούς.	Προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, προγράμματα ΟΑΕΔ, ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης και προγραμματικές συμβάσεις με το δημόσιο τομέα (δημόσιες συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς).

1. Πλεονάσματα θεωρούνται τα ποσά που απομένουν μετά την κάλυψη όλων των εξόδων και προέρχονται από τις συναλλαγές των μελών με το συνεταιρισμό, ενώ κέρδη τα ποσά που προέρχονται από συναλλαγές με τρίτους μη μέλη του συνεταιρισμού

Επιτελεργασία-επιμέλεια: Σοφία Αδάμ

Πηγή: http://www.socialcooperatives.gr/images/media/comparative_greek_laws_site.pdf

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΓΕΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ την 30/12/2013**

[Μητρώο σε excel 30-12-2013.xlsx](#)

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1988 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

Μπουρτζίλα Αικατερίνη, 2014